

RIIGIKOHUS

RIIGIKOHUS
ÕIGUSTEABE OSAKOND

RINGKONNAKOHTUTE 2012. A OTSUSTE ÜLEVAADE TSIVILASJADES

Kristiina Urb
peaspetsialist

Tartu

Juuni 2013

Sisukord

Sissejuhatus.....	3
1. Tsiviilõiguse üldosa	3
2. Võlaõigus	4
3. Elamuõigus	9
4. Tööõigus	11
5. Asjaõigus.....	13
6. Perekonnaõigus	15
7. Pärimisõigus.....	17
8. Juriidilised isikud ja ühinguõigus	18
9. Intellektuaalse omandi kaitse	19
10. Tsiviilkohtumenetlus.....	20
11. Täitemenetlus	21
12. Pankrotimenetlus.....	22
Kokkuvõte.....	24

Sissejuhatus

2012. aastal tegi Tallinna Ringkonnakohus tsiviilasjades KIS-i andmete kohaselt 594 otsust ja Tartu Ringkonnakohus 284 otsust. Nende otsuste põhjal on koostatud ka käesolev ülevaade. Ülevaate eesmärgiks on sarnaselt varasematel aastatel koostatud ringkonnakohtu otsuste ülevaadetele¹ tuua välja valdkonnad, mille kohta leidus keskmiselt rohkem ringkonnakohtu lahendeid ja esitada nende lahendamise suunad. Ülevaates tuuakse näiteid ka valdkondadest, kus esines vähem vaidlusi, samuti tutvustatakse olulisemaid ja huvitavamaid lahendeid. Ülevaate eesmärk ei ole anda hinnangut ringkonnakohtu otsustele.

1. Tsiviilõiguse üldosa

2011. aasta ülevaate aluseks olevatest otsustest puudutasid mitmed tsiviilõiguse üldosa vallas tehtud lahendid aegumist ning teiseks läbivaks teemaks oli heade kommete või avaliku korruga vastuolus oleva tehingu tühisus. Nii ka sel aastal.

Tsiviilseadustiku üldosa seaduse (TsÜS) § 86 lg 1 kohaselt on **heade kommete või avaliku korruga vastuolus olev tehing tühine**. Üks eripärasemaid vaidlusi toimus asjas nr 2-11-46576, kus vaieldi lepingu punkti üle, mille kohaselt kohustus kostja erakonnast lahkudes lahkuma ka linnavolikogust. Vastupidisel juhul kohustus kostja tasuma erakonnale leppetrahvi, kompenseerimaks kohalike omavalitsuste valimise kampaania kulusid. Nii maa- kui ringkonnakohus asusid seisukohale, et nimetatud lepingu punkt on TsÜS § 86 lg-st 1 tulenevalt tühine. Apellandi arvates oleks kohus pidanud kohaldama TsÜS § 87, mis sätestab, et seadusest tuleneva keeluga vastuolus olev tehing on tühine, kui keelu mõtteks on keelu rikkumise korral tuua kaasa tehingu tühisus, eelkõige juhul, kui seaduses on sätestatud, et teatud tagajärg ei tohi saabuda. Ringkonnakohus apellandiga ei nõustunud ning märkis, et „avaliku korruga on vastuolus käitumine, mis on vastuolus põhiseaduse normidega ning põhiseadusest tulenevate põhimõtete ja väärtushinnangutega. Avaliku korra vastane tehing on ühtlasi heade kommete vastane.“ TsÜS § 86 kohaldub ka juhul, kui tehing on vastuolus põhiseadusest tulenevate põhimõtete ja väärtushinnangutega ning antud juhul on lepingu punkt vastuolus põhiseadusest tuleneva esindusdemokraatia põhimõttega. Ka kokkulepe leppetrahvi tasumise kohta on tühine, kuna tühine on leppetrahvi aluseks olev põhikohustus, s.o lahkuda volikogust erakonnast lahkumise korral.²

Mitmes otsuses tuginesid ringkonnakohtud Riigikohtu otsusele tsiviilasjas nr 3-2-1-80-05³ ja leidsid, et pankrotiseaduse sätete alusel tagasivõitmise korras kehtetuks tunnistatavad tehingud ei ole tühised TsÜS § 86 lg 1 järgi. Pankrotiseaduse vastavad sätted on erisätteks TsÜS-i vastavatele sätetele. Ei oleks põhjendatud, kui sisuliselt samal alusel, mis on ette nähtud pankrotiseaduses tagasivõitmise instituudi kaudu nõude rahuldamiseks, loeks kohus lepingu tühiseks vastuolu tõttu heade kommetega.⁴

Aegumist puudutavates otsustes oli üheks probleemiks näiteks see, **kas tervise kahjustamisest tuleneva nõude aegumise suhtes tuleks kohaldada TsÜS § 153 või § 154.**

¹ Riigikohtu õigusteabe osakonnas on varem kolmel korral koostatud ringkonnakohtu otsuste ülevaade tsiviilasjades – 2009. a otsuste, 2010. a otsuste ja 2011. a otsuste ülevaade. Ülevaated on kättesaadavad Riigikohtu kodulehel kohtupraktika analüüside all <http://www.riigikohus.ee/?id=1252>.

² TrtRnKo 26.11.2012 nr 2-11-46576 (jõustunud).

³ RKTKo 23.09.2005 nr 3-2-1-80-05.

⁴ vt nt TrtRnKo 29.02.2012 nr 2-10-3074, p 12 (Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse 11.06.2012 määrusega menetlusse võtmata) ja TrtRnKo 23.04.2012 nr 2-09-55323, p 9 ja 10 (jõustunud).

TsÜS § 153 lg 1 sätestab, et surma põhjustamisest, kehavigastuse tekitamisest, tervise kahjustamisest või vabaduse võtmisest tuleneva nõude aegumistähtaeg, olenemata sellest, milline on nõude õiguslik alus, on kolm aastat ajast, mil õigustatud isik kahjust ja kahju hüvitamiseks kohustatud isikust teada sai või pidi teada saama. TsÜS § 154 sätestab, et korduvate kohustuste või ülalpidamiskohustuse täitmise nõude aegumistähtaeg, olenemata sellest, milline on nõude õiguslik alus, on kolm aastat iga üksiku kohustuse jaoks. Aegumistähtaeg algab selle kalendriaasta lõppemisest, mil kohustusele vastav nõue muutub sissenõutavaks. Asjas nr 2-11-56220 oli hagejal kostja juures töötades 2002. a lõpus toimunud tööõnnetus. Alates 19.01.2004 määrati hagejale töövõime kaotus 40%, alates 22.07.2004 60%, alates 17.05.2006 80% ning alates 22.05.2008 100%. Maakohus leidis, et kuna hageja nõuab kostjal kahju hüvitamist perioodiliste maksetena⁵ ning TsÜS § 154 mõtte kohaselt on korduvad kohustused kõik sooritud, mis tuleb teha mingi ajavahemiku järel perioodiliselt, sõltumata nõude õiguslikust alusest, kohaldub TsÜS § 154 ja aegumistähtaeg algab selle kalendriaasta lõppemisest, mil nõue muutus sissenõutavaks.⁶ Ringkonnakohtu arvates kohaldub TsÜS § 153 lg 1 ning hagi tuleb aegumise tõttu jätta rahuldamata. Ringkonnakohus viitas Tallinna Ringkonnakohtu 31.10.2011 otsusele tsiviilasjas nr 2-10-43404, kus kohus oli leidnud, et tulevase, püsiva või korduva kahju hüvitamise nõude aegumistähtaaja arvestamisel kehtib kahju ühtsuse põhimõte, mille kohaselt saab nõude esitada kahju tekitamise aluseks olevatest asjaoludest teadasaamisest. Perioodiliselt hüvitamisele kuuluvate tervisekahju hüvitiste puhul kohaldub küll ka TsÜS § 154, kuid seda juhul, kui kahjustatud isik on eelnevalt esitanud TsÜS § 153 lg-s 1 sätestatud tähtaja jooksul hagi ja kahju põhjustanud isik jätab edaspidi mõne perioodilise hüvitise makse tasumise kohustuse täitmata. Aegumise kohaldamist ei välista ka see, et hageja töövõime kaotus on hiljem suurenenud, kuna hageja sai 40%-lisest töövõimet kaotusest juba varem teada ning sellest hoolimata ei esitanud üldse nõuet. Kui hageja oleks nõude esitanud TsÜS § 153 lg-s 1 sätestatud aegumistähtaja jooksul, siis oleks töövõime kaotuse suurenemisest tingitud hüvitisnõue (st hüvitise suurendamise nõue) hakanud aeguma kahju suurenemisest teada saamisest või teada saama pidamisest.⁷

2. Võlaõigus

I Võlaõigusseaduse üldosa

Mitmed lahendid puudutasid käendust ning sageli vaieldi selle üle, **kas tegemist oli tarbijakäendusega või mitte**. 5. aprillil 2011 jõustus VÕS § 143 lõike 1 muudatus, mille kohaselt on tarbijakäendusleping käendusleping, kus käendajaks on füüsiline isik. Enne 05.04.2011 kehtinud redaktsiooni kohaselt oli tarbijakäendusleping käendusleping, kus käendajaks oli tarbija. VÕS § 34 järgi on tarbija füüsiline isik, kes teeb tehingu, mis ei seonu iseseisva majandus- või kutsetegevuse läbiviimisega. Kui käendusleping on sõlmitud enne 5. aprilli 2011, siis kohaldub sellele VÕS § 143 lg 1 enne nimetatud kuupäeva kehtinud redaktsioonis.⁸ Seega on kohtud endiselt tegelenud selle kontrollimisega, kas käendaja

⁵ Maakohus viitas ka VÕS § 136 lg-le 2, mille kohaselt tuleb surma põhjustamise, kehavigastuse tekitamise või tervise kahjustamise korral kahju hüvitada perioodiliste rahaliste maksetena, välja arvatud juhul, kui vastavalt kahju iseloomule on mõistlik kahju hüvitamine ühekordselt makstava rahasummana.

⁶ Sellest tulenevalt leidis maakohus, et hüvitise nõue perioodi 2004. a kuni 2007. a sissenõutavaks muutunud kohustuse osas on aegunud, kuid nõue ei ole aegunud alates 2008. a sissenõutavaks muutunud kohustuste osas.

⁷ TlnRnKo 08.05.2012 nr 2-11-56220 (jõustunud). vt veel ka nt TrtRnKo 14.03.2012 nr 2-11-30571 (Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse 11.06.2012 määrusega menetlusse võtmata).

⁸ Apellandid (käendajad) on vahel väitnud, et kohalduma peaks ikkagi uus, 5. aprillist 2011, kehtiv redaktsioon. Kohtud on asunud seisukohale, et nii see ei ole ning VÕS § 143 lõikele 1 pole antud tagasiulatuvat mõju. vt nt

tegutses käenduslepingut sõlmides tarbijana või mitte. Näiteks on ringkonnakohus leidnud, et kui äriühingu juhatuse liige sõlmib äriühingu kohustuse tagamiseks käenduslepingu, siis tuleb eeldada, et ta tegutses majandus- või kutsetegevuses, kui ta oli samal ajal äriühingu ainsaks või põhiliseks osanikuks. Selle eelduse ümberlukkamise koormus lasub käendajal.⁹

Problemaatiline on olnud **VÕS § 150** tõlgendamine. Nimetatud paragrahvi kohaselt kui sama kohustust käendab mitu isikut (**kaaskäendajad**), vastutavad nad võlausaldaja ees solidaarselt, isegi kui nad ei andnud käendust ühiselt. Kui aga „kaaskäendajad ei käenda suhtes võlausaldajaga sama kohustust, vaid sama kohustuse erinevate osade täitmist, siis ei ole käendajad selles ulatuses solidaarselt vastutavad kaaskäendajad.“ Nii leidis ringkonnakohus tsiviilasjas nr 2-10-36375, kus maakohus oli erinevalt ringkonnakohtust leidnud, et tegemist on kaaskäendajatega, kuna käendajad olid maakohtu arvates võlausaldajaga eraldi sõlmitud lepingute järgi käendanud sama kohustust ja ühesuguses piirmääras.¹⁰ Asjas nr 2-10-60471 oli ühe käendaja vastutuse maksimumsummaks 100 000 krooni ning teise käendaja maksimumsummaks 200 000 krooni. Ringkonnakohus leidis, et 100 000 krooni ulatuses on käendajatel solidaarvastutus, kuid ülejäänud 100 000 krooni ulatuses vastutab ainult teine käendaja (asjas kostja).¹¹

II Lepingulised võlasuhted

Mis puudutab **töövõtulepingutest** tekkinud vaidlusi, siis sarnaselt varasematele aastatele on ka sel aastal üsna tihti käsitletud töö lepingutingimuste mittevastavusest teatamata jätmise tagajärgi, s.o VÕS § 644 lg 3 järgi ei või tellija sellisel juhul töö lepingutingimuste mittevastavusele tugineda. Samuti on sarnaselt varasemale käsitletud ka töö vastuvõtmisega seonduvaid küsimusi. Näiteks on leitud, et töö vastuvõtmine ei võta tellijalt iseenesest õigust tugineda töös ilmnevatele puudustele, kuid see omab olulist tähendust pooltevahelise tõendamiskoormuse jaotusele. Pärast tööde vastuvõtmist tuleb töö lepingutingimuste mittevastavusest tulenevate õiguskaitsevahendite rakendamiseks mittevastavusele viitavad asjaolud kohtu ette tuua ja tõendada töövõtjal. Kui töövõtja seda ei suuda, tuleb lähtuda sellest, et töö on tehtud nõuetekohaselt.¹²

Töövõtjale maksmisele kuuluva tasu vähendamist, s.o hinna alandamist, on käsitletud nt asjades nr 2-09-49894 ja 2-11-39378. Asjas nr 2-09-49894 juhtis ringkonnakohus tähelepanu sellele, et töövõtjale makstava tasu vähendamise näol on tegemist hinna alandamise erijuhuga. VÕS §-s 648 sätestatu kujutab endast erinormi VÕS § 101 lg-s 2 sisalduva üldpõhimõtte suhtes, mille kohaselt saab lepingupool, kelle suhtes lepingut rikuti, valida teise poole suhtes kohaldatava õiguskaitsevahendi. VÕS § 648 kohaselt on aga tellija primaarseks õiguskaitsevahendiks töö lepingutingimuste mittevastavuse korral lepingu täitmise nõue.

TlnRnKo 14.03.2012 nr 2-10-28578 (jõustunud), TrtRnKo 16.04.2012 nr 2-10-39124 (Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse 08.08.2012 määrusega menetlusse võtmata).

⁹ TlnRnKo 27.09.2012 nr 2-11-59903, p 18 (Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse 16.01.2013 määrusega menetlusse võtmata).

¹⁰ TlnRnKo 17.02.2012 nr 2-10-36375 (jõustunud).

¹¹ TlnRnKo 30.05.2012 nr 2-10-60471 (Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse 29.10.2012 määrusega menetlusse võtmata).

¹² vt nt TlnRnKo 08.11.2012 nr 2-11-14009, p 13 (Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse 27.02.2013 määrusega menetlusse võtmata) ja TrtRnKo 24.09.2012 nr 2-10-54768, p 12 (Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse 19.12.2012 määrusega menetlusse võtmata).

Muud võimalikud õiguskaitsevahendid on teised ja nende kohaldamine tuleb reeglina kõne alla vaid siis, kui töövõtja heastamisest keeldub või kui heastamine ei olnud edukas.¹³

Asjas nr 2-11-39378 asus ringkonnakohus seisukohale, et töövõtulepingu järgi tasumisele kuuluva hinna alandamise õigus kui õiguskaitsevahend ei allu aegumisele. Aeguda saavad tasu vähendamise tagajärjel tekkivad tellija nõuded enammakstud tasu tagastamiseks VÕS § 112 lg 3 alusel. Ringkonnakohus leidis ka, et võlaõigusseaduse regulatsioon sisaldab lünka osas, milles on reguleerimata jäetud hinna alandamise õiguse kasutamise tähtaeg. Hea usu põhimõttega ei oleks kooskõlas see, kui hinna alandamise teel lepingusuhte muutmine oleks võimalik igasuguste ajaliste piiranguteta. Seetõttu tuleb analoogia alusel kohaldada VÕS § 118 ja eeskätte selle lõiget 2, mille kohaselt on lepingurikkumise tõttu lepingust taganemine tühine, kui kohustuse täitmise nõue on aegunud ja võlgnik tugineb sellele või kui võlgnik keeldub õigustatult kohustust täitmast. Seega on VÕS § 112 alusel hinna alandamine tühine ega too kaasa õiguslikke tagajärgi, kui asjaomase kohustuse täitmise nõue on aegunud ja lepingu järgi kohustatud isik on sellele tuginenud. Eeltoodust tuleneb, et hinna alandamise õiguse lõppemine on seotud võlausaldaja (tellija) õigusega nõuda võlgnikult (töövõtjalt) töövõtulepingust tulenevate kohustuste täitmist. Kohustuse täitmise nõude aegumise korral kaotab võlausaldaja õiguse tugineda ka hinna alandamisele kui õiguskaitsevahendile.¹⁴

Üürilepingute pinnalt tekkinud vaidlustest võib välja tuua tsiviilasja nr 2-11-15383¹⁵, kus pooled vaidlesid muu hulgas selle üle, kas hagejal oli õigus üürileping VÕS § 323 lg 1 alusel üles öelda. VÕS § 323 lg 1 järgi võib **üürilepingust tulenevate õiguste ja kohustuste üleminekul uuele üürileandjale** üüritud asja võõrandamise või koormamise tõttu (VÕS § 291) uus üürileandja üürilepingu kolme kuu jooksul VÕS §-s 312 sätestatud ülesülemistähtaega järgides üles öelda, kui lepingut ei või varem lõpetada. Elu- või äriruumi üürilepingu võib omandaja sel põhjusel üles öelda üksnes juhul, kui ta vajab üüritud ruumi tungivalt ise. Ringkonnakohus leidis, et VÕS § 323 lg 1 kohaldub ka pankrotimenetluses toimuva kinnisasja võõrandamise puhul ning seda ei mõjuta see, et pankrotiseaduses viide VÕS § 323 lg-le 1 puudub. Kinnisasja omandajal, kellele üürileandja õigused ja kohustused VÕS § 291 lg 1 alusel üle lähevad, on õigus üürileping VÕS § 323 lg-s 1 sätestatud alustel üles öelda sõltumata sellest, millisel konkreetsel VÕS §-s 291 sätestatud õiguslikul alusel kinnisasja omandiõigus üle läheb.¹⁶

Nimetatud tsiviilasjas käsitles ringkonnakohus ka seda, kas kõik üürileandja õigused ja kohustused lähevad üle asja omandajale. VÕS § 291 lg 1 sätestab, et kui üürileandja võõrandab kinnisasja pärast kinnisasja üürniku valdusse andmist või kui üüritud asja omanik vahetub pärast asja üürniku valdusse andmist asja võõrandamise korral sundtäitmisel või pankrotimenetluses, lähevad üürilepingust tulenevad üürileandja õigused ja kohustused üle asja omandajale. Üürnik väitis, et kohaldamisele kuuluvad elu- ja äriruumi üürimise kohta käivad sätted, kuna üürnik ja algne üürileandja leppisid selles eraldi kokku. Ringkonnakohus asus seisukohale, et kuigi dispositiivsuse põhimõttest tulenevalt ei ole välistatud see, et üürnik ja üürileandja lepivad kokku, et nende omavahelises suhtes kohalduvad mingid sätted, mis seaduse järgi kohaldamisele ei kuulu, ei tähenda see veel seda, et kõik sellised kokkulepped peaksid VÕS §-st 291 tulenevalt uuele üürileandjale üle minema. VÕS § 291 eesmärk on

¹³ TlnRnKo 06.07.2012 nr 2-09-49894, p 32 (Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse 10.12.2012 määrusega menetlusse võtmata).

¹⁴ TrtRnKo 13.11.2012 nr 2-11-39378, p-d 10 ja 11 (jõustunud).

¹⁵ TlnRnKo 28.12.2012 nr 2-11-15383 (Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse 01.04.2013 määrusega menetlusse võtmata).

¹⁶ 2-11-15383, p 13.

pakkuda üürnikule kaitset, mis seisneb selles, et üürniku tahtest olenematu omaniku vahetuse korral saab üürnik nõuda üürileandja kohustuste täitmist igakordselt kinnisasja omanikult. Seevastu VÕS § 323 lg 1 eesmärk on kaitsta üürilepinguga koormatud kinnisasja omandajat seeläbi, et anda talle VÕS § 323 lg-s 1 sätestatud ülesütlemisõigus. Selline õigus peab kinnisasja omandajale tagatud olema ja algsed lepingu pooled ei saa omavahelise kokkuleppega, ilma kolmanda isiku nõusolekuta, kolmanda isiku õigusi ja huve kahjustada. VÕS § 323 lg 1 teise lause kohaselt võib omandaja elu- või äriruumi üürilepingu üles juhul, kui ta vajab üüritud ruumi tungivalt ise. See tähendab, et kui üürniku ja algse üürileandja vaheline kokkulepe elu- ja äriruumide üürimise kohta käivate sätete kohaldamiseks peaks kohalduma ka uuele üürileandjale, kahjustaks see oluliselt tema õigust leping VÕS § 323 lg 1 alusel üles öelda. VÕS § 323 lg-st 1 tulenev ülesütlemisõigus peab olema uuele üürileandjale tagatud sellisel kujul nagu see on seaduses sätestatud, välja arvatud juhul, kui uus üürileandja enda õiguste piiramisega ise nõustub. Oluline ei ole see, kas uus üürileandja algse üürilepingu poolte vahel sõlmitud teistsugustest kokkulepetest teadis või mitte.¹⁷ Algne üürileandja ja üürnik ei saa omavahelise kokkuleppega kehtestada uue üürileandja suhtes leppetrahve ega muid sanktsioone, mis raskendaksid või halvendaksid uue üürileandja jaoks seaduses sätestatuga võrreldes VÕS § 323 lg-s 1 sätestatud ülesütlemisõigust.¹⁸ Uuele üürileandjale ei lähe VÕS § 291 lg 1 kohaselt üle mitte kõik need kohustused, mida algne üürileandja üürniku ees võttis, vaid üle saavad minna üksnes üürilepingu spetsiifilised kohustused. Igasugune algse üürileandja võlg, kohustuse võtmine või võla tunnistamine ei saa uuele üürileandjale üle minna.¹⁹

III Lepinguvälised võlasuhted

Käibekohustuse rikkumisel põhinevat deliktiõiguslikku vastutust on ringkonnakohtud käsitlenud nt asjades nr 2-11-26543²⁰ ja 2-10-55812²¹. Esimeses asjas oli hageja toimetanud kostja eramu postkasti postisaadetisi ning kukkunud. Hageja tõi esile, et kuna kostja majaga külgnev maa-ala ei olnud nõuetekohaselt hooldatud ja kõnnitee ei olnud töödeldud libedatõrje vahendiga, siis hageja libastus, kukkus selili ja sai trauma. Nii maa- kui ringkonnakohus leidsid, et kostja rikkus käibekohustust. Ringkonnakohus põhjendas käibekohustuse olemasolu järgnevalt. Kostja teadis, et postiljon (hageja) toob tema postkasti posti ja kasutab tema kinnistul asuva postkastini jõudmiseks seda teed, kus hageja kukkus. „Seega oli kostja kohustatud objektiivselt tarvitusele võtma mõistlikult vajalikud, sobilikud ja jõukohased meetmed, et kaitsta hagejat kinnistul kukkumise ja sellega kaasneva tervisekahju eest. Libedusega kukkumisel võivad olla ulatuslikud kahjulikud tagajärjed, kahju tekkimine on tõenäoline ja samas ei ole vajalikud kulutused libeduse vältimiseks suured. Õigusteoorias on leitud, et mida raskem on ähvardav kahju, mida suurem on kahju tekkimise tõenäosus ja mida väiksem objektiivselt vaev ja kulu kahju vältimiseks, seda suurem on tõenäosus, et kostjal eksisteeris käibekohustus võtta tarvitusele abinõusid ohu vältimiseks või kõrvaldamiseks.“ Tõendamiskoormise osas leidis ringkonnakohus, et käibekohustuse rikkumise puhul peab VÕS § 1050 lg-st 1 tulenevalt eeldama, et kostja on hageja tõendatud objektiivset käitumisstandardit rikkunud ja kostja peab vastupidist tõendama.

¹⁷ 2-11-15383, p 16.

¹⁸ 2-11-15383, p 26.

¹⁹ 2-11-15383, p 27.

²⁰ TlnRnKo 28.09.2012 nr 2-11-26543 (Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse 09.01.2013 määrusega menetlusse võtmata).

²¹ TlnRnKo 05.04.2012 nr 2-10-55812 (Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse 03.09.2012 määrusega menetlusse võtmata).

Teises asjas oli kostja organiseerinud süstamaratoni, milles osalesid hagejate vanemad, kelle süst läks ümber ning kes hukkusid. Nii maa- kui ringkonnakohus leidsid, et kostja vastutab temal lasuva käibekohustuse rikkumise tõttu. Nimetatud otsuses on ringkonnakohus selgitanud seda, mis on käibekohustus, järgmiselt. „Käibekohustused on inimeste kooseksisteerimise ohutuse tagamiseks kohtupraktika kaudu kehtestatavad käitumisreeglid, mille olemuslik eesmärk on piiritleda suhteid, mis väärivad vaatamata kaitsenormi puudumisele kaitset hooletu käitumise vastu ning määratleda isikute ring, keda võib pidada kahju tekitamise eest vastutavaks. Käibekohustus seisneb igäihe kohustuses seada tsiviilkäibes oma käitumine nii, et ta seeläbi ei ohusta teiste isikute õigusi rohkem kui inimlikus kooselus vältimatu. Samuti tähendab käibekohustus seda, et igäüks, kes loob oma käitumisega ohu või kontrollib ohtlikku olukorda ja laseb ohul kesta, lasub kohustus võtta kasutusele kõik mõistlikult vajalikud ja sobilikud meetmed, mis on juhtumi asjaolusid arvestades ohu vältimiseks või kõrvaldamiseks vajalikud ja jõukohased, et kaitsta teisi isikuid ja nende absoluutseid õigusi ohu realiseerumise eest. Sisuliselt vastab selline määratlemine välise hoolsuse mõistele, mille all mõeldakse hoolsusnõudeid, mida õiguskord esitab isikute õigushüvede kaitsmise eesmärgil konkreetsest situatsioonist lähtudes keskmisele hoolikale isikule (VÕS § 104 lg 3). Kui käibekohustust on objektiivselt rikutud, on jäänud väline hoolsus järgimata.

„Käibes nõutav käitumisstandard vastab kolleegiumi hinnangul mõistliku isiku käitumisele samas olukorras ja sõltub käitumisega mõjutatavate õigushüvede olemusest ja väärtusest, tegevuse ohtlikkusest, käitujalt oodatavast asjatundlikkusest, kahju tekitaja ja kannataja vahelise suhte lähedusest või nendevahelisest erilisest usaldusest, samuti ettevaatusabinõu ning eesmärgi saavutamise alternatiivse viisi kättesaadavusest ja maksumusest (TsÜS § 138, VÕS § 6 lg 1, § 7 lg 1). Käibes nõutav käitumisstandard võib olla erinev, kui käituja vanuse, vaimse või füüsilise puude või muude eriliste asjaolude tõttu ei saa käitujalt käitumisstandardi järgimist oodata, samuti tuleb käitumisstandardi kehtestamisel arvestada õigusnormidega, mis näevad ette või keelavad kindlal viisil käitumist. Kohustus tegutseda kolmandatele isikutele kahju tekkimise vältimiseks võib eksisteerida juhul, kui see on sätestatud seaduses või kui isik loob ohu või kontrollib ohtlikku olukorda või kui kahju tekitaja ja kannataja vahel on seda õigustav suhe või kui tekkida võiva kahju raskusaste ühelt poolt ja kahju vältimise võimaluse hõlpsus teiselt poolt viitavad sellise kohustuse olemasolule. Otsustav on küsimus, millist käitumist käibekohustuse täitmiseks isikult konkreetsel juhul nõutakse ning ohtude vältimiseks vajalikud abinõud sõltuvad seetõttu iga üksikjuhtumi asjaoludest.“²²

Ringkonnakohus esitas otsuses ka käibekohustuse rikkumisel rakendatava kaasuse lahendamise meetodika ja tõendamiskoormise jaotuse.

1) Tuleb selgitada välja rikkumise tagajärg ehk kaitset vääriva õigushüve riive, mille tõendamise koormis lasub hagejal.

2) Tuleb tuvastada, kas kostjal lasus käibekohustus. Käibekohustuse olemasolu ehk käitumisstandardi olemasolu tõendamiskoormis lasub hagejal. Hagejal tuleb tõendada, et kostja lõi realiseerunud ohu või kontrollis seda ning et ta oli kujunenud olukorras seotud kindla käitumisstandardiga, mis kohustas teda objektiivselt võtma kasutusele kõik mõistlikult vajalikud, sobilikud ja jõukohased meetmed, et kaitsta kannatanu õigusi ohu realiseerumise eest. Käibekohustuse eksisteerimise üle otsustamisel on tähtsust eelkõige tekkinud kahju raskusastmel, sellise kahju tekkimise tõenäosusel ning kulutuste suurusel, mis oleksid olnud vajalikud ohu vältimiseks või kõrvaldamiseks. Mida raskem on ähvardav kahju, mida suurem on kahju tekkimise tõenäosus ja mida väiksem on kulu ja vaev kahju vältimiseks, seda suurem

²² vt 2-10-55812 p-d 42 ja 43.

on tõenäosus, et eksisteerib käibekohustus võtta tarvidusele abinõud ohu vältimiseks või kõrvaldamiseks.²³

3) Tuleb anda hinnang käitumise käibekohustuse vastavusele. Siinkohal peab kahju tekkimise fakti valguses VÕS § 1050 lg-st 1 juhindudes eeldama, et kostja on eelnevalt tuvastatud objektiivset käitumisstandardit rikkunud ja tema käitumine on olnud VÕS § 1045 lg 1 p 1 järgi õigusvastane ning kostjal lasub kohustus see eeldus tõendeid esitades ümber lükata. Kostjal on võimalik tõendada õigusvastasust välistavaid asjaolusid ning esitada tõendeid välise hoolsuse järgimise kohta.

4) Tuleb tuvastada vastutust tekitav kausaalsus, mis seisneb käibekohustuse rikkumise ja õigushüve kahjustamise vahelise põhjusliku seose selgitamises. Kasutada tuleb seejuures asendamismeetodit, mille puhul asendatakse kostja õigusvastane tegu õiguspärasega ja kontrollitakse, kas õiguspäraselt käitudes oleks tagajärg jäänud ilmnemata.

5) Tuleb selgitada tekkinud kahju seost käibekohustuse rakendamise eesmärgiga, mis tähendab kontrolli, kas käibekohustuse eesmärk oli ära hoida just sellist kahju nagu kannatanul konkreetsel juhul tekkis. Jutt on vastutust täitvast kausaalsusest ehk konkreetse käibekohustuse kaitseulatuselt ja hüvitamisele kuuluva kahju piiridest.

6) Tuleb kontrollida füüsilisest isikust kostja puhul tema deliktivõimet, mille puudumise kohta alust andvate asjaolude tõendamise koormis lasub kostjal.

7) Tuleb selgitada kostja poolt sisemise hoole järgimist, mis tähendab kontrolli, kas objektiivsete hoolsusnormide rikkumine kostja poolt on subjektiivselt vabandata (VÕS § 1050 lg 2). Välise hoolsuse järgimata jätmisel eeldatakse ka sisemise hoolsuse mittejärgimist, kuid kahju tekitajal on võimalus tõendada vastupidist.

3. Elamuõigus

Sarnaselt eelmisele aastale olid mitmed vaidlused seotud **korteriühistuseaduse (KÜS) § 15¹ lg-s 1 sätestatud majandamiskulude** nõudmisega korteriühistu liikmelt. Kohtud tõid välja, et seaduse kohaselt tuleb majandamiskulusid arvestada eluruumi üldpinna ühe ruutmeetri kohta, kui korteriühistu põhikirjas ei ole sätestatud teisiti. Seejuures tugineti ka näiteks Riigikohtu 25. mai 2011 otsusele tsiviilasjas nr 3-2-1-28-11, kus Riigikohus kinnitas varem väljendatud seisukohta, et selle kindlakstegemiseks, kui palju peab korteriühistu liige majandamiskulude eest maksma, tuleb jagada korteriühistu kõik majandamiskulud kõigi korteriomandite reaalsadeks olevate eluruumide või mitteiluruumide pindalade summaga ruutmeetrites ning korrutada sellele liikmele kuuluva korteriomandi reaalsaks oleva eluruumi või mitteiluruumi pindalaga. Riigikohus leidis ka, et majandamiskulude korteriomanike vahel võrdselt jagamiseks (pindalapõhisest arvestusest kõrvalekaldumiseks) peab olema korteriühistu põhikirjas endas konkreetselt sätestatud, missugused kulutused

²³ Ringkonnakohus leidis antud kaasuse asjaolusid arvestades, et kostjal ei olnud küll kohustust tagada seda, et osalejate süstad ümber ei lähe, kuid kostja pidi tagama järelevalve osalejate turvalisuse üle selliselt, et kõigi osalejate asukoht oleks olnud pidevalt jälgitav. Tormisel merel süstavõistluse korraldamisel tuli kostjal arvestada sellega, et kõige raskemal juhul võivad järelevalveta osalejad elu kaotada. Tõenäosus, et süstad võivad rasketes võistlusoludes ümber minna ja nende asukohast ülevaate puudumisel võib nende asukoha tuvastamine ja abi tagamine osutada ka telefoniside olemasolul kõrge lainetuse ja triivi tõttu liigselt aeganõudvaks, oli suur. Kulutusi ja vaeva, mida oleks tulnud teha selleks, et muuta võistluste trajektoori ning julgestusmeeskonna komplekteeritus selliselt, et kõikide võistlejate asukohast oleks olnud tagatud ülevaade, ei saa pidada liigseks võrreldes tagajärgedega, mida piisava järelevalve puudumine kõnealusel juhul kaasa tõi. Samuti oleks kostjal olnud hõlbus lisada kohustusliku päästevarustuse hulka ujuv suitsupoi või signaalarakett, mis oleks võinud hätta sattunud paadi asukohta kõrge lainetuse korral telefonisidega võrreldes märksa paremini tuvastada.

jaotatakse erinevalt seaduses sätestatud.²⁴ Sellest tulenevalt asuski ringkonnakohus asjas nr 2-08-62507 seisukohale, et põhikirja punkt, mis sätestab, et ühistu liige on kohustatud tasuma elamu remondi ja sihtotstarbelisi kulusid vastavalt üldkoosoleku poolt vastuvõetud otsusele korteriomandi ruutmeetri kohta või jagatuna korteriomandite arvule, ei vasta KÜS § 15¹ lg-s 1 sätestatule. Sellisel juhul on sätestatud alternatiivsed võimalused, mis tähendab seda, et konkreetsete kulude jaotamise viis on ikkagi jäetud iga kord üldkoosoleku otsustada.

Nii mõneski ülevaate aluseks olevas otsuses käsitleti korteriühistu üldkoosoleku otsuse tühisust põhjusel, et **üldkoosolekul otsustati küsimusi, mida üldkoosoleku päevakorda polnud märgitud**. Järgnevalt mõned näiteid. Korteriühistu üldkoosolekul otsustati tõsta majanduskulude tariifi 7 kroonini ruutmeetrit. Hageja väitis muu hulgas, et üldkoosoleku päevakorras ei olnud punkti elamu majanduskulude muutmisest, ning palus üldkoosoleku otsuse kehtetuks tunnistada. Esiteks leidis ringkonnakohus, et MTÜS § 24¹ lg 1 kohaselt on üldkoosoleku otsus tühine, kui otsuse vastuvõtmisel rikuti üldkoosoleku kokkukutsumise korda. MTÜS § 20¹ lg-st 5 tulenevalt on üldkoosoleku kokkukutsumise korra rikkumisega tegemist ka siis, kui üldkoosolekul otsustatakse küsimusi, mida üldkoosoleku kokkukutsumise teates pole päevakorra osas märgitud. Seega tuli ringkonnakohtu arvates hageja nõuet käsitleda üldkoosoleku tühisuse tuvastamise nõudena. Poolte esitatu alusel saab kohus otsuse tühisust kontrollida ka omal algatusel. Teiseks leidis ringkonnakohus, et üldkoosolek sai majandustegevuse aastakava (KÜS § 15 lg 1) kinnitamise kaudu kehtestada uue majandamiskulu tariifi ning see, et päevakorras ei olnud eraldi punkti majandamiskulude suuruse muutmise kohta, ei muuda üldkoosoleku otsust tühiseks.²⁵ Asjas nr 2-11-2216 olid asjaolud üldjoontes samad. Erinevus seisnes selles, et päevakorras oli majandustegevuse aastakava kinnitamise punkti alla märgitud terve rida üksikküsimusi, sh haldus- ja remondifondi makse suuruseks 5 krooni ruutmeetrit. Üldkoosolekul kehtestati aga makse suuruseks 10 krooni ruutmeetrit. Ringkonnakohus lahendas vaidluse sarnaselt eelmisele näitele. Kohtu hinnangul oli ühistu liikmetel tekkinud selge ettekujutus sellest, mida üldkoosolekul arutatakse ning neil oli võimalus kujundada selle kohta oma arvamus. Ka siis, kui päevakorrapunkti all ei oleks eraldi üksikküsimusi välja toodud, oleks üldkoosolek olnud ikkagi õigustatud arutama majandustegevuse aastakavaga seotud küsimusi. KÜS § 15 lg 1 p-dest 1 ja 2 tulenevalt kuulub haldus- ja remondifondi makse suurus aga nagunii majandustegevuse aastakava arutelu juurde.²⁶

Asjas nr 2-10-47153 oli üldkoosoleku päevakorras punkt „korterelamu säilitamiseks vajalike renoveerimistöode ja laenuvõtmise otsustamine“. Ringkonnakohtu arvates ei pidanud korteriühistu liige sellest aru saama, et lisaks renoveerimistöode ja laenu võtmise otsustamisele määratakse samal koosolekul kindlaks ka remonditasu suurus.²⁷ Riigikohus soovastu asus seisukohale, et mõistlik korteriühistu liige pidi aru saama, et renoveerimistöode ja laenuvõtmise üle otsustamine võib hõlmata ka selle otsustamist, kuidas tekkivad kohustused kanda. „Selle hindamisel, kas päevakorrapunkt hõlmab mingi otsuse vastuvõtmist, tuleb lähtuda sellest, kuidas mõistlik korteriühistu liige pidi aru saama, millised küsimused selle päevakorrapunkti juures võivad otsustamist vajada.“²⁸

²⁴ vt nt TlnRnKo 11.05.2012 nr 2-08-62507, p 18 (jõustunud) ja TlnRnKo 03.10.2012 nr 2-10-42674 (Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse 06.02.2013 määrusega menetlusse võtmata).

²⁵ TrtRnKo 16.04.2012 nr 2-09-47987, p-d 7 ja 8 (jõustunud).

²⁶ TlnRnKo 30.04.2012 nr 2-11-2216 (Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse 24.09.2012 määrusega menetlusse võtmata).

²⁷ TrtRnKo 25.05.2012 nr 2-10-47153, p 20.1.

²⁸ RKTko 13.02.2013 nr 3-2-1-181-12, p 14.

Korteriühistu üldkoosoleku otsuseid on vaidlustatud ka näiteks **KÜS § 15 lg 2 rikkumisele** tuginedes. Nimetatud sätte kohaselt annab korteriühistu juhatus igale korteriühistu liikmele vähemalt kaks nädalat enne majandustegevuse aastakava arutelu tutvumiseks selle projekti koos eelmise aasta aruande ja bilansiga. Praktikas on leitud, et KÜS § 15 lg 2 rikkumisega on tegemist juhul, kui sättes toodud dokumendid esitatakse korteriühistu liikmele vaid kolm päeva enne üldkoosoleku toimumist²⁹ ning ka juhul, kui dokumendid pannakse üles trepikodade ustele.³⁰ Dokumentide ustele panek ei taga seda, et korteriühistu liige saaks nendega tutvuda (näiteks vanusest tingitud nägemisprobleemide tõttu, ka peaks ühistu liige tutvuma dokumentidega kiirustades, püstijalu jms). KÜS § 15 lg 2 rikkumine ei ole üldkoosoleku kokkukutsumise korra rikkumine ning kohaldamisele ei kuulu MTÜS § 24¹ lg 1, s.o tegemist ei oleks tühise üldkoosoleku otsusega, vaid kehtetuks tunnistatava otsusega MTÜS § 24 lg 1 järgi.³¹

Asjas nr 2-11-29404 vaieldi muu hulgas selle üle, kas **korteriomandi eseme reaalosa piires asuvat kanalisatsioonitorustikku** saab lugeda reaalosa hulka kuuluvaks või on tegemist korteriomanike kaasomandi esemega. Ringkonnakohtu arvates „elamusisesed kanalisatsioonipüstikud on korteriomanike kaasomandis, kuid kanalisatsioonisüsteemi torustik, mis asub korteriomandi eseme reaalosas ning ühendab näiteks WC potti ja valamuid kaasomandi esemesse kuuluvate kanalisatsioonipüstikutega, ei ole kaasomandi esemeks.“ Sellest sõltub ka see, kes vastutab nimetatud torustike korrashoiu eest. Ühiselt kasutatavate kanalisatsioonipüstikutega korrashoiu eest vastutavad kaasomanikud ühiselt. „[...] kuid torustiku korrashoiu eest, mis asub korteriomandi eseme reaalosas, vastutab korteriomanik, s.o korteriomandi eseme reaalosa hulka kuulub eluruumi sisene kanalisatsioonitorustik kuni kohani, kus eelnimetatud torustik suubub vastava hoone korteriomandite omanike poolt ühiselt kasutatavasse kanalisatsioonipüstikusse.“³²

4. Tööõigus

Töölepingu ülesütlemise tühisuse ja vaidlustamise sätete (TLS 5. ptk 2. jagu 3. jaotis) kohaldamisega on praktikas esinenud mitmeid probleeme. Üheks neist on **töösuhte lõppemise aja määramine ülesütlemise tühisuse korral**. TLS § 107 lg 1 kohaselt loetakse, et tööleping ei ole ülesütlemisega lõppenud, kui kohus või töövaidluskomisjon tuvastab, et ülesütlemine oli tühine. Sama paragrahvi lõikest 2 tulenevalt lõpetab kohus või töövaidluskomisjon tööandja või töötaja taotlusel töölepingu alates ajast, kui see oleks lõppenud ülesütlemise kehtivuse korral. Küsimus seisneb selles, kas tööleping tuleb lõpetada ajast, mil tööandja töölepingu üles ütles, või ajast, mil tööleping oleks lõppenud etteteatamistähtaaja möödumisel.

Asjas nr 2-10-17654 oli maakohus lõpetanud töölepingu alates ajast, mil tööandja esitas töötajale töölepingu ülesütlemise avalduse. Tartu Ringkonnakohtus maakohtuga ei nõustunud ning asus seisukohale, et TLS § 107 lg 2 puhul ei ole seadusandja silmas pidanud olukorda, kus tööleping võidi üles öelda ka etteteatamistähtaega järgimata. Kui ülesütlemise tühisus on tuvastatud, siis ei ole enam tähtsust sellel, kas tööandjal oli või ei olnud õigust jätta

²⁹ TrtRnKo 11.06.2012 nr 2-10-37634, p 8 (Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse 24.09.2012 määrusega menetlusse võtmata ning tagastas selle läbivaatamatult esitajale).

³⁰ TrtRnKo 28.05.2012 nr 2-10-54688 (Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse 24.10.2012 määrusega menetlusse võtmata).

³¹ vt eelviidatud otsused nr 2-10-37634 ja 2-10-54688.

³² TrtRnKo 17.09.2012 nr 2-11-29404, p 7 (jõustunud).

etteteatamistähtaeg järgimata (TLS § 97 lg 3), ning lähtuda saab üksnes ülesütlemise üldisest korrast. Töölepingu lõppemise aja kindlaksmääramisel ei tule juhinduda sellest, missugusest ajast alates soovis tööandja oma tühise ülesütlemisavaldusega töölepingu lõpetada. Ringkonnakohus tugines ka töölepingu seaduse eelnõu seletuskirjale, kus märgitakse, et ülesütlemise tühiseuse tuvastamisel lõpetab töövaidlusorgan poole taotlusel töösuhte ajast, millal see oleks lõppenud etteteatamisaja möödumisel.³³

Ka asjades nr 2-10-46580³⁴ ja nr 2-11-54606³⁵ oli tööandja töölepingu etteteatamistähtaega järgimata üles öelnud. Mõlemas asjas leidis ringkonnakohus erinevalt eelmainitud asjast nr 2-10-17654, et tööleping tuleb lõpetada ülesütlemisavalduses toodud päevast alates. Seega on ringkonnakohtute praktika töölepingu lõppemise aja määramise küsimuses erinev.³⁶

Küsimuses, **kas töölepingu ülesütlemise tühiseuse korral kohaldub TLS § 100 lg 5**, tunduvad ringkonnakohtud üldjuhul olevat ühel meelel, kuid ka siin esineb teistsuguseid arusaamu. Mainitud paragrahv sätestab õiguse saada hüvitist, kui ülesütlemisest teatatakse seaduses ettenähtust vähem ette. Asjas nr 2-10-17654 toonitas Tartu Ringkonnakohus, et eristada tuleb õiguslikke tagajärgi juhul, kui tööleping öeldakse üles kehtivalt (TLS §-d 95-103) ja juhul, kui ülesütlemine osutub tühiseks (TLS §-d 104-110). Seaduse süstemaatilise tõlgendamise järgi tulenevad ülesütlemise tühiseuse korral töötaja võimalikud hüvitisnõuded TLS §-dest 104-110. Seega ei lisandu TLS § 109 alusel makstavale hüvitisele TLS § 100 lg-st 5 tulenev hüvitis etteteatamistähtaja järgimata jätmise eest.³⁷ Asjas nr 2-10-46580 leidis ka Tallinna Ringkonnakohus, et TLS § 100 lg 5 alusel on võimalik hüvitist nõuda juhul, kui töölepingu ülesütlemine on kehtiv ja leping on üles öeldud alusel, kus ülesütlemisest tuleb ette teatada. Kuna töölepingu ülesütlemine ei olnud kehtiv, kuulub hüvitise väljamõistmisel kohaldamisele TLS § 109 lg 1.³⁸ Seevastu asjas nr 2-10-7714 tuvastas Tartu Ringkonnakohus töölepingu ülesütlemise tühiseuse, mõistis välja hüvitise nii töölepingu ülesütlemise eest TLS § 109 lg 1 alusel kui ka TLS § 100 lg 5 alusel töölepingu ülesütlemisest etteteatamise tähtaja järgimata jätmise eest.³⁹

Vaadeldaval perioodil on mitmes otsuses käsitletud **töölepingu ülesütlemist TLS § 88 lg 1 p 5 alusel**. Nimetatud sätte kohaselt võib tööandja töölepingu erakorraliselt üles öelda töötajast tuleneval mõjuval põhjusel, mille tõttu ei saa mõlemapoolseid huve järgides eeldada töösuhte jätkamist, eelkõige kui töötaja on pannud toime varguse, pettuse või muu teo, millega põhjustas tööandja usalduse kaotuse enda vastu. Tallinna Ringkonnakohus on leidnud, et ka vargus, mis pandi toime puhkepäeval, st töövälisel ajal, ja mitte tööandja suhtes, võis põhjustada tööandja usalduse kaotuse töötaja vastu. Kohus märkis, et „selline intsident iseloomustab töötaja isikuomadusi ning olukorras, kus tema tööülesanded olid vahetult seotud varaliste väärtuste käitlemisega, võis ja sai selle alusel tööandjal tekkida põhjendatud usaldamatus töötaja vastu.“ Ringkonnakohtu arvates ei ole oluline, millises väärtuses kaupa varastati, vaid varguse toimumise fakt. Tähtsust võib omada see, kas vargus pandi toime

³³ TrtRnKo 19.06.2012 nr 2-10-17654, p-d 9 ja 10 (jõustunud).

³⁴ TlnRnKo 08.02.2012 nr 2-10-46580 (jõustunud).

³⁵ TlnRnKo 26.11.2012 nr 2-11-54606 (jõustunud).

³⁶ Vt selle kohta ka RKTko 10.10.2012 nr 3-2-1-82-12 p 16.

³⁷ 2-10-17654, p-d 8 ja 18.

³⁸ 2-10-46580.

³⁹ TrtRnKo 26.04.2012 nr 2-10-7714 (Riigikohus jättis asjas esitatud kassatsioonkaebuse 08.08.2012 määrusega menetlusse võtmata).

tahtluse või ettevaatamatuse vormis karistusseadustiku mõttes, kuid mitte see, millises tahtluse vormis.⁴⁰

Asjas nr 2-11-16935 tõi ringkonnakohus välja, et TLS § 88 lg-s 3 sätestatud ülesütleamisele eelnev tööandjapoolne hoiatamine ei ole kohustuslik, kui töösuhe lõpetatakse TLS § 88 lg 1 p 5 alusel. Hoiatamine on kohustuslik, kui tööleping öeldakse üles töötaja kohustuse rikkumise (TLS § 88 lg 1 p 3) või tema töövõime vähenemise tõttu (TLS § 88 lg 1 p 2).⁴¹ Tartu Ringkonnakohtu otsus asjas nr 2-11-16503 puudutas samuti eelnevat hoiatamist. Pooled olid töölepingus kokku leppinud, et esmaseks jämedaks töökohustuste rikkumiseks, mis annab õiguse lõpetada tööleping tööandja algatusel ka siis, kui töötajat ei ole varem distsiplinaarkorras karistatud, on muuhulgas alkoholijoobes tööle tulemine ja tööl viibimine. Kohtu arvates on selline kokkulepe arvestades kehtivat töölepingu seadust analoogne erakorralise ülesütleamise õigusega ilma, et töötajat oleks eelnevalt hoiatatud. Nimetatud kokkulepet ja töötaja tööülesannete sisu arvesse võttes oli täidetud TLS § 88 lg 3 teise lause koosseis ja töötaja eelnev hoiatamine ei olnud erakorralise ülesütleamise kehtivuse eelduseks.⁴²

Mõned vaidlused puudutasid TLS § 74, mis sätestab töötaja tekitatud kahju hüvitamise erisused, kohaldamist. Näiteks asjas nr 2-10-36278 oli maakohus TLS § 74 asemel kohaldanud VÕS kahju õigusvastase tekitamise norme olukorras, kus töötaja oli tööandja sõidukiga põhjustanud avarii. Maakohus leidis, et TLS § 74 reguleerib töölepingu rikkumisega tekitatud kahju hüvitamist ja töötaja töölepingulise kohustuse eesmärk oli muu kui liiklusavariist tuleneva kahju ärahoidmine. Ringkonnakohus maakohtuga ei nõustunud, vaid leidis, et pooltevahelisest töölepingust ja TLS §-st 15 tulenevaks töötaja üheks kohustuseks on hoiduda oma tegevusega tööandja vara kahjustamisest. Lisaks oli sõiduk töötaja kasutuses seoses tööülesannete täitmisega. TLS § 74 lg 2 kohta märkis kohus, et tegemist ei ole kinnise loeteluga ning kohus võib arvesse võtta ka muid asjaolusid. Hüvitise suuruse määramisel arvestas ringkonnakohus järgmiseid asjaolusid. Tööandja ja liisinguandja vahel sõlmitud liisingulepingu kohaselt oli tööandjal kui liisinguvõtjal kohustus sõlmida vabatahtlik ja kohustuslik kindlustusleping ning tööandja jättis vabatahtliku kindlustuslepingu sõlmimata. Vabatahtliku kindlustuse korral oleks kahju omavastutust ületavas osas hüvitanud kindlustusandja, st tööandja oleks saanud sõiduki kindlustamisega olulises ulatuses kahju tekkimist vähendada. Ringkonnakohus arvestas ka seda, et töötaja oli senini käitunud tööandja suhtes lojaalselt ega olnud töökohustusi rikkunud, samuti seda, et töötajale määrati avarii tõttu raske puue püsiva 80% töövõimekaotusega. Hüvitist vähendas kohus ka põhjusel, et tööandja ei olnud läbi viinud täiendkoolitust, mis võis samuti soodustada töötaja poolt kahju tekitamist. Arvesse võeti ka seda, et tööandja võimalused oma majandustegevuses edasi tegutseda ei halvenenud seoses kahju tekitamisega oluliselt.⁴³

5. Asjaõigus

Sel perioodil võiks välja tuua asjaõigusseaduse (AÕS) §-ga 148 seotud vaidlused, s.o vaidlused, mis puudutavad **ehitisi, mis üle naaberkinnisasja piiri ulatuvad**. Asjas nr 2-05-15431 vaieldi AÕS § 148 lg 2 alusel väljamõistetava hüvitise suuruse üle. Nimetatud normi kohaselt kui ehitis, mis ulatub üle kinnisasja piiri, on püstitatud asjaõiguseta, kuid heauskselt,

⁴⁰ TlnRnKo 14.02.2012 nr 2-10-44320, p 25 (Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse 11.06.2012 määrusega menetlusse võtmata).

⁴¹ TrtRnKo 28.11.2012 nr 2-11-16935, p 13 (jõustunud).

⁴² TrtRnKo 01.03.2012 nr 2-11-16503, p 10 (Riigikohus tagastas kassatsioonkaebuse 21.05.2012 määrusega läbivaatamatult esitajale).

⁴³ TrtRnKo 03.02.2012 nr 2-10-36278, p-d 8 ja 10 (jõustunud).

peab naaberkinnisasja omanik seda lubama. Naaberkinnisasja omanikul on õigus nõuda ehitajalt tema kinnisasja piiridesse ulatuva ehitise osa alla jääva maatüki omandamist või perioodilist hüvitist. Asja lahendamisel viitas ringkonnakohus Riigikohtu 21.05.2008 otsusele tsiviilasjas nr 3-2-1-41-08, kus Riigikohus leidis, et AÕS § 148 lg 2 järgi hüvitise suuruse määramisel tuleb arvestada kõiki asjaolusid ja kaaluda mõlema kinnisasja omanike huve, sarnaselt AÕS § 156 lg 1 järgse juurdepääsuõiguse ja selle eest tasu määramisega. Hüvitise suurus peab olema piisav selleks, et sisuliselt hüvitada kinnisasja omanikule tema omandikaotus, st üldjuhul peaks hüvitada tagama kinnisasja omanikule samasuguse seisundi, kui ta oleks saanud hoonealust maatüki osa ise kasutada. Kinnisasjal asuvad rajatised tuleks sealt hüpoteetiliselt eemaldada ja hinnata, kuidas ja millise kasu saamiseks võiks kinnisasja omanik seda maad kasutada.⁴⁴

Vaadeldaval perioodil käsitleti ühes otsuses **vallasajade ühendamist**. Ringkonnakohus ei nõustunud maakohtuga selles, et müügilepingus kokkulepitud omandireservatsioon tõrjub kõrvale AÕS § 107 kohaldamise. AÕS § 107 lg 2 kohaselt saab peasja omanik ikkagi ühendatud vallasajade omanikuks. Edasi leidis kohus, et „AÕS § 107 lõigetes 1-4 sätestatud tagajärgede saabumiseks on piisav, kui esemete ühendamise või segamise tagajärjel moodustub teatav uudne tervik, käesolevas asjas moodustati tarnitud toru- jm detailidest toimiv tehase sisseseade [...]“. See, kui põhimõtteliselt on ühendatud esemed osadeks lahtivõetavad ja asendatavad, ei muuda AÕS § 107 lõigetes 2 ja 3 sätestatud tagajärge, kuna uue kvaliteedi, uue terviku loomine oli eelnevalt aset leidnud.⁴⁵

Kaasomandi lõpetamise vaidluste puhul on probleeme tekitanud **kaasomandis oleva asja jagamine kaasomanike vahel reaalosades**. Tsiviilasjas nr 2-08-55697 olid mõlemad pooled lõpuks nõus sellega, et kaasomandis olev suur korter tuleks jagada kaheks väiksemaks korteriks, kuid eri meelt selles, kuidas jagamine täpselt toimuma peaks, sh kes millised ruumid saab. Ringkonnakohus nõustus maakohtuga, et ka kaasomandis oleva korteriomandi jagamine kaheks korteriomandiks vastab AÕS § 77 lg-s 2 sätestatud asja reaalosadeks jagamise viisile. Samuti oli ringkonnakohus nõus, et kui üks kaasomanikest on esitanud hagi asja jagamiseks reaalosadeks, siis on ka teisel kaasomanikul õigus pakkuda selle viisi sees välja oma ettepanek selle suhtes, millisteks konkreetseteks reaalosadeks kinnisasi jagada. Kohtul tuleb aga hinnata, kas poolte pakutud viisidel on korteriomandite moodustamine seaduse kohaselt võimalik. Korteriomandi reaaloosa hulka võivad kuuluda ruumid, mis vastavad KOS § 2 lõikes 1 sätestatule. Maakohus oli selle tingimuse vastu eksinud ja pidanud võimalikuks jagada korteriomand nii, et kahe uue korteriomandi reaalosadeks saaksid hüpoteetiliselt, tulevikus ümberehituse tulemusena moodustatavad ruumid. Ringkonnakohtu arvates ei anna AÕS § 77 lg 2 alust kohustada kaasomanikku asja ümber ehitama selleks, et seda oleks võimalik korteriomanditeks jagada. Ringkonnakohus viitas ka Riigikohtu 29.09.2012 määrusele tsiviilasjas nr 3-2-1-65-10, kus Riigikohus leidis, et kohus saab tulevaste korteriomandite omanike vahel neile kuuluva ehitise reaal- ja mõttelise osi määrata üksnes tegelikkusele vastava plaani alusel.⁴⁶

Ka asjas nr 2-08-21480 vaieldi selle üle, mil moel tuleks korteriomand kaheks korteriomandiks jagada. Ringkonnakohus leidis, et „kaasomandi lõpetamine AÕS § 77 lg 2 alusel korteriomandi reaaloosa jagamisega kaheks on võimalik, kui moodustatavate reaaloosade majanduslik funktsioneerimine ei sõltu teisest reaaloosast. Maakohus peab seda kontrollima

⁴⁴ TrtRnKo 05.03.2012 nr 2-05-15431, p-d 8 ja 10 (jõustunud).

⁴⁵ TrtRnKo 17.12.2012 nr 2-11-1974, p 12 (Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse 17.04.2013 määrusega menetlusse võtmata).

⁴⁶ TlnRnKo 20.06.2012 nr 2-08-55697 (jõustunud).

isegi siis, kui menetlusosalised sellele otseselt ei tugine.“ Kuna hagejad peaksid enda korterisse sisenemiseks läbima kostjale kuuluva korteri esikuosa, siis ei vasta korteriomandi reaalosa jagamine eraldatuse ja autonoomse kasutamise tingimusele ning see annab aluse kaasomandi lõpetamise nõudest korteriomandi reaalosa jagamisega keelduda.⁴⁷

6. Perekonnaõigus

Sarnaselt eelmisele aastale oli ka sel aastal enamik vaidlusi seotud alaealisele lapsele väljamõistetava elatise suurusega. Perekonnaseaduse (PKS) § 101 lg 1 kohaselt ei või igakuine elatis ühele lapsele olla väiksem kui pool Vabariigi Valitsuse kehtestatud kuupalga alammäära. Seaduses sätestatud miinimumsuurus katab eelduslikult lapsele tehtavad vajalikud kulutused. **Hageja, kes soovib elatise väljamõistmist sellest suuremas summas, peab põhjendama ja tõendama, et miinimumsuurus ei ole tema põhjendatud vajaduste rahuldamiseks piisav.**⁴⁸ Asjas nr 2-11-40715 leidis ringkonnakohus, et hageja ei pea tõendama kõikide tehtud kulutuste täpset suurust. Tavapäraste kulude (nt iga ostetud toiduaine, hügieenivahendi vms) kohta ei pea tõendeid esitama. PKS § 99 lg-st 1 tulenevalt tuleb ülalpidamist saama õigustatud isiku vajadusi hinnata tema tavalist elulaadi arvestades. Seda, kas hageja esitatud vajadusi ja kulutusi puudutavad väiteid on õiged või mitte, saab hinnata eluliste asjaolude ja n-õ terve mõistuse alusel. „Seega saab ülalpidamise ulatuse määramisel lähtuda kohtu ette toodud tavapäraste kulutuste vajadusest, kui need on esitatud viisil, mida saab teatud piirides lugeda usutavaks. Tõendada tuleb vajadusi, mis tavapärastest erinevad.“⁴⁹

Tallinna Ringkonnakohus on asjas nr 2-11-5897 märkinud, et kui vanemate varalised võimalused on piiratud, tuleb riietusele kuluvaid vahendeid kulutada kokkuhoidlikult ja otstarbekalt.⁵⁰ Asjas nr 2-10-50587 käsitles Tallinna Ringkonnakohus põhjalikult kõikvõimalikke kulutusi, mis on põhjendatud majanduslikult paremal järjel vanemate laste puhul. Kohus lähtus mõttest, et lapse olukord ei pea halvenema põhjusel, et lapse vanemad enam koos ei ela, ning PKS § 99 lg-st 1, mille kohaselt tuleb elatise määramisel arvestada ka ülalpeetava tavalist elulaadi.⁵¹ Samas asjas on ringkonnakohus selgitanud muu hulgas ka seda, kuidas mõista PKS § 102 lg 2 teises lauses kasutatud mõistet „ühetaoliselt“. Kui alaealisele lapsele ülalpidamist andma kohustatud vanema varanduslik olukord ei võimalda ülalpeetava vajadustest ja tavalisest elulaadist lähtuvat ülalpidamist anda ilma, et see kahjustaks vanema enda ülalpidamist, on halb varanduslik olukord aluseks sellele, et mõista elatis välja mitte ülalpeetava vajadustest ja tavalisest elulaadist lähtudes, vaid vanema varanduslikust olukorrast lähtudes. Seejuures peavad vanemale jääv vara ja lapse ülalpidamiseks minev sooritus olema sellised, et need tagavad vanema ja lapse ühetaolise ülalpidamise. „Ühetaoline“ tähendab aga seda, et lapse ülalpidamiseks antav rahasumma võib ka suurem olla summast, mille vanem enda ülalpidamiseks jätab. Nimelt on tihti võimalik ühes leibkonnas tehtavaid kulutusi optimeerida võrreldes nende kuludega, mida tuleb teha ühest vanemast eraldi elava lapse ülalpidamiseks. Alaealisele lapsele ülalpidamist andma kohustatud vanem ei vabane PKS § 102 lg-s 1 sätestatud olukorra tõttu siiski

⁴⁷ TlnRnKo 23.10.2012 nr 2-08-21480 (jõustunud).

⁴⁸ vt nt TlnRnKo 20.12.2012 nr 2-11-26463 (jõustunud), TrtRnKo 16.03.2012 nr 2-10-38557 (Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse 04.06.2012 määrusega menetlusse võtmata).

⁴⁹ TlnRnKo 06.06.2012 nr 2-11-40715, p 22 (jõustunud).

⁵⁰ TlnRnKo 13.06.2012 nr 2-11-5897, p 12 (jõustunud).

⁵¹ TlnRnKo 16.02.2012 nr 2-10-50587, vt nt p 19 (jõustunud).

miinimummääras elatise andmise kohustusest. See oleks võimalik ainult erandlike asjaolude esinemisel PKS § 102 lg 2 lause 4 järgi.⁵²

Mitmed lahendid puudutasid **väljamõistetud elatise suuruse muutmist TsMS § 459** järgi. Ringkonnakohtud tuginesid sageli Riigikohtu otsusele tsiviilasjas nr 3-2-1-33-11, kus Riigikohus leidis, et elatise suuruse muutmiseks on alust, kui lapse vajadused ja/või vanema (te) varaline seisund on võrreldes kohtulahendi tegemise aluseks olnud asjaoludega muutunud ning kohus peab võtma aluseks eelmise kohtulahendi asjaolud ja tuvastama, kas asjaolud on sedavõrd muutunud, et annavad alust elatise suurust muuta. Kumbki pool peab üldjuhul tõendama nende asjaolude muutumise, millele tema väited või vastuväited tuginevad.⁵³ Näiteks asjas nr 2-11-43638 rõhutas Tartu Ringkonnakohus, et lapse vajadused peavad olema muutunud oluliselt ning seda peab tõendama hageja.⁵⁴ Asjas nr 2-11-5897 tõi Tallinna Ringkonnakohus esile, et elatise muutmise hagi rahuldamiseks ei piisa ainult sellest, kui hageja/vastuhageja kirjeldavad ja tõendavad tänaseid vajadusi, vaid kohtu ette tuleb tuua ka asjaolud, mille alusel saab järeldada, et asjaolud on varasemaga võrreldes oluliselt muutunud.⁵⁵

Tähelepanu võiks pöörata ka lahenditele, milles käsitleti juhtumeid, kus **lapse ema ja isa olid sõlminud lapsele elatise maksmiseks kokkuleppe ning kokkulepitud elatise suurust sooviti muuta**. Asjas nr 2-11-35304 olid lapse ema ja isa sõlminud notariaalse kokkuleppe lapsele elatise maksmiseks ning isa esitas hagi kokkulepitud elatise vähendamiseks. Maakohus jättis hagi rahuldamata, leides, et TsMS § 459 ei anna võimalust muuta notariaalse kokkuleppega kindlaksmääratud elatise suurust. Ringkonnakohus tühistas maakohtu otsuse ja saatis asja maakohtule uueks läbivaatamiseks. Ringkonnakohus asus seisukohale, et notariaalselt tõestatud alaealisele lapsele elatise maksmise kokkulepe on oma eesmärkide poolest menetluslikult võrdsustatav kohtuliku kompromissiga. Sellest tulenevalt on kokkuleppe järgi elatist maksuma kohustatud vanemal õigus vastavalt TsMS §-le 432 ja § 459 lõikele 1 esitada hagi maksete (elatise) suuruse muutmiseks kohtuotsusega, kui elatise suurust või kestvust mõjutavad asjaolud on oluliselt võrreldes kokkuleppe sõlmimise ajaga muutunud.⁵⁶ Asjas nr 2-10-54899 olid vanemad sõlminud kirjaliku kokkuleppe lapsele elatise suurusega 1000 krooni (s.o alla miinimummäära) maksmiseks. Hageja esitas hagi elatise väljamõistmiseks seaduses sätestatud miinimummääras. Nii maa – kui ka ringkonnakohus leidsid, et hagi tuleb rahuldada. Ringkonnakohus märkis, et vanematel ei ole keelatud sõlmida kokkuleppeid lapsele makstava elatise suuruse kohta. Nimetatud kokkulepe ei võta aga õigust nõuda kohtu kaudu elatise väljamõistmist ning hagi esitamist ei välista ka see, kui kohustatud isik on kokkulepet täitnud. Lapse vanemate vaheline kokkulepe ei ole käsitletav TsMS §-s 459 sätestatud jõustunud otsusena.⁵⁷ Asjas nr 2-11-16412 esitasid lapsed hagi isa vastu elatise väljamõistmiseks, kuna isa oli teatanud, et maksab edaspidi elatist tema ja laste ema vahelise kokkuleppe järgsest summast vähem. Ringkonnakohtu arvates peab laste isa senise kokkuleppe muutmiseks esitama (vastu) hagi kokkuleppe muutmiseks VÕS §-s 97 sätestatud alusel ja korras.⁵⁸ Riigikohus leidis, et ringkonnakohtu selline seisukoht on ekslik. Elatise suuruse muutmist saab hagimenetluses nõuda TsMS §-de 497 ja 459 alusel, kuid praeguses asjas ei ole kohus isalt elatist välja mõistnud ega poolte kompromissi kinnitanud. TsMS ega

⁵² 2-10-50587, p 12.

⁵³ RKTko 17.05.2011 nr 3-2-1-33-11, p 26.

⁵⁴ TrtRnKo 16.11.2012 nr 2-11-43638, p 9 (jõustunud).

⁵⁵ TlnRnKo 13.06.2012 nr 2-11-5897, p 7 (jõustunud).

⁵⁶ TlnRnKo 03.02.2012 nr 2-11-35304 (jõustunud).

⁵⁷ TrtRnKo 03.02.2012 nr 2-10-54899, p 8 (jõustunud).

⁵⁸ TlnRnKo 05.06.2012 nr 2-11-16412. Riigikohus tühistas 16.01.2013 otsusega ringkonnakohtu otsuse ja saatis asja uueks läbivaatamiseks samale ringkonnakohtule.

PKS ei näe ette võimalust nõuda elatise suuruse muutmist juhul, kui vanemad on sõlminud kohtuvälise kokkuleppe lastele elatise maksmise kohta. Kui kohustatud vanem maksab elatist kokkulepitust vähem, on lastel õigus esitada hagi elatise väljamõistmiseks ning see hagi tuleb lahendada PKS sätete alusel.⁵⁹

Lisaks puudutasid mitmed otsused ühisvara jagamist, kus ühe probleemina võib välja tuua küsimuse, **kas ühisvara jagamisele tuleb kohaldada praegu kehtivat perekonnaseadust või enne 01.07.2010 kehtinud perekonnaseadust.**⁶⁰ Näiteks asjas nr 2-11-48712 leidis ringkonnakohus, et alates kehtiva perekonnaseaduse jõustumisest kohaldatakse ühisvara jagamisele kehtivas seaduses sätestatud. Seega ei nõustunud ringkonnakohus maakohtuga selles, et vaidlus, mis puudutab enne 01.07.2010 omandatud ühisvara, tuleb lahendada varem kehtinud seaduse alusel. Ka vara, mis omandati enne kehtiva seaduse jõustumist, tuleb jagada 01.07.2010 jõustunud perekonnaseaduses sätestatu kohaselt. Ringkonnakohus selgitas, et ühisvara hulka võib kuuluda esemeid, mis omandati nii kehtiva perekonnaseaduse kehtivusaajal kui ka esemeid, mis omandati eelmise või ka üleelmise perekonnaõiguse kehtivuse ajal. Puudub loogiline põhjendus, miks tuleks ühisvara kui varakogumi jagamisel selle hulka kuuluvate üksikute varaesemete jagamisel kohaldada jagamise viisi ja põhimõtete osas erinevaid seaduseid.⁶¹

7. Pärimisõigus

Ringkonnakohtutes on arutluse all olnud näiteks **koduse testamendi tühisus**. Pärimisseaduse (PärS) § 24 lõike 1 kohaselt võib testator teha koduse testamendi, kirjutades selle algusest lõpuni oma käega ja märkides ära testamendi tegemise kuupäeva ja aasta. Testamendile peab testator ise alla kirjutama. Asjas nr 2-10-17325 leidis ringkonnakohus, et kuna testament nimetatud nõuetele ei vastanud, siis on testament tühine. Ringkonnakohus märkis ka, et „PärS 24 lg-s 1 sätestatud kohustuslike vorminõuete tõttu ei ole pärandaja poolt koduse testamendi tegemise tõendamise võimalik muude tõenditega, kui üksnes seaduse nõuetele vastava testamendi endaga. Seega ei oma asjas kogutud muud tõendid, poolte seisukohad ega kostja selgitused testamendi tegemise asjaolude kohta testamendi puudumise tõttu tõenduslikku tähendust.“⁶²

Vaieldud on ka näiteks **pärandi vastuvõtmise üle**. Enne 01.01.2009 kehtinud PärS § 117 lõike 3 järgi kui pärija ei ole esitanud pärandi vastuvõtmise avaldust ega avaldust pärandist loobumise kohta, kuid on asunud 10 aasta jooksul pärandi avanemisest pärandvara või selle osa valdama, kasutama või käsutama, loetakse ta pärandi vastu võtnuks. Asjas nr 2-11-45355 märkis ringkonnakohus, et pärandvara osa suurus, mida pärija valdama asub, ei ole oluline. Ringkonnakohus viitas ka Riigikohtu 01.12.2005 otsusele tsiviilasjas nr 3-2-1-130-05, milles Riigikohus leidis, et lisaks pärandvara valdamisele on vaja tuvastada ka pärija tahe

⁵⁹ RKTko 16.01.2013 nr 3-2-1-160-12, p-d 16 ja 17.

⁶⁰ vt selle kohta ka Piho, K. Ühisvara jagamine – maa – ja ringkonnakohtute praktika alates 1. juuli 2010. Kohtupraktika analüüs. Tartu, 2013. Kättesaadav aadressil: http://www.riigikohus.ee/vfs/1465/Uhisvara_jagamine_K.Piho.pdf (27.05.2013).

⁶¹ TlnRnKo 26.10.2012 nr 2-11-48712, p 8 (Riigikohus võttis kassatsioonkaebuse 25.02.2013 määrusega menetlusse).

⁶² TlnRnKo 28.03.2012 nr 2-10-17325, p 28 (Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse 21.06.2012 määrusega menetlusse võtmata).

pärandvara vastu võtta. Kokkuvõtvalt asus ringkonnakohus antud asjas seisukohale, et pärijad võtsid pärandvara PärS § 117 lõike 3 järgi vastu.⁶³

8. Juriidilised isikud ja ühinguõigus

Juriidilise isiku juhatuse liikme vastutuse osas on nii maa- kui ringkonnakohtud reeglina üksmeelselt leidnud, et kuna juhatuse liikmel on äriühinguga lepingusarnane suhe, siis juhatuse liige, täites juhatuse liikme kohustusi, ei tekitata äriühingule õigusvastaselt kahju. Juhatuse liikme kohustuste rikkumist tuleb hinnata sellest võlasuhtest tulenevate kohustuste rikkumisena ja selles suhtes tekitatud kahju hüvitamisele ei saa kohaldada õigusvastaselt tekitatud kahju hüvitamise sätteid.

ÄS § 315 lg 2 lause 1 sätestab, et juhatuse liikmed, kes on oma kohustuste rikkumisega tekitanud kahju aktsiaseltsile, vastutavad tekitatud kahju hüvitamise ees solidaarselt. Äriühing peab tõendama, et talle on tekitatud kahju, et juhatuse liige rikkus juhatuse liikme kohustusi ja et just need rikkumised põhjustasid äriühingule kahju. ÄS § 315 lg 2 teise lause kohaselt vabaneb juhatuse liige vastutusest, kui ta tõendab, et on oma kohustusi täitnud korraliku ettevõtja hoolsusega.⁶⁴ Asjas nr 2-10-47420 leidis ringkonnakohus, et „maakohus on põhjendanud hoolsuskohustuse rikkumist üldsõnaliselt, märkides, et kostja ei olnud informeeritud, ei hinnanud majanduslikke riske, ei nõudnud rentnikelt täiendavaid tagatisi ega tegutsenud efektiivselt sõidukite tagasisaamisel. Ringkonnakohtu arvates sellistest üldistest etteheidetest ei piisa kahjunõude esitamiseks.“⁶⁵ Ringkonnakohus asuski seisukohale, et hageja ei olnud esile toonud ega tõendanud, milles täpselt seisnes juhatuse liikme kohustuste rikkumine, ning jättis hagi rahuldamata. Ka asjas nr 2-08-242 jõudsid maa- ja ringkonnakohus hoolsuskohustuse rikkumise esinemise osas erinevale järeldusele. Ringkonnakohtu arvates ei olnud hageja tõendanud, et juhatuse liige on hoolsuskohustust rikkunud ja seega ei saanud hagi juhatuse liikme vastu rahuldada.⁶⁶ Üldiselt võibki tõdeda, et probleeme tekitab see, millal lugeda, et hoolsuskohustust on rikutud ning kas rikkumine on ka tõendatud.

Seoses juhatuse liikme vastutusega võib peatuda ka küsimusel, **kas juhatuse liikme vastu esitatavale nõudele kohaldub ka TsÜS § 146 lg-s 4 sätestatud aegumistähtaeg**. Juhatuse liikme vastu esitatava nõude aegumistähtaeg on viis aastat, kui põhikirjas või kokkuleppel juhatuse liikmega ei ole ette nähtud muud aegumistähtaega (ÄS § 315 lg 3 ja § 187 lg 3). TsÜS § 37 lg 4 kohaselt tuleb aegumistähtaega arvutada alates kohustuse rikkumisest. TsÜS § 146 lg 4 sätestab, et tehingust tuleneva nõude aegumistähtaeg on kümme aastat, kui kohustatud isik rikkus oma kohustusi tahtlikult. Asjas nr 2-11-4300 viitas ringkonnakohus Riigikohtu seisukohale asjas nr 3-2-1-15-09 ning leidis, et üksnes kohustuse tahtlik täitmata jätmine ilma õigusvastase tagajärje soovimiseta ei ole TsÜS § 146 lg 4 kohaldamiseks piisav. Hageja oleks pidanud põhjendama ja tõendama, et kostja tegutses tahtlikult selle nimel, et tuua hageja suhtes kaasa õigusvastane tagajärg.⁶⁷ Seega möönis ringkonnakohus, et TsÜS § 146 lg 4 kohaldub, kuid antud juhul ei olnud selle kohaldamise eeldused täidetud. Sarnane oli ringkonnakohtu arusaam ka asjas nr 2-11-45710, kuid Riigikohus asus samas tsiviilasjas

⁶³ TrtRnKo 05.11.2012 nr 2-11-45355 (Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse 18.03.2013 määrusega menetlusse võtmata).

⁶⁴ Sama regulatsioon on kehtestatud ka osahingule ÄS § 187 lg-s 2.

⁶⁵ TlnRnKo 19.06.2012 nr 2-10-47420, p 60 (Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse 16.01.2013 määrusega menetlusse võtmata).

⁶⁶ TlnRnKo 31.01.2012 nr 2-08-242 (Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse 18.04.2012 määrusega menetlusse võtmata).

⁶⁷ TlnRnKo 27.12.2012 nr 2-11-4300, p 31 (jõustunud).

tehtud lahendis teistsugusele seisukohale. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi kogu koosseisu 8. mai 2013 otsuse nr 3-2-1-191-12 kohaselt kohaldub ÄS § 315 lg 3 kui erisätte järgi üksnes äriseadustikus sätestatud viieaastane aegumistähtaeg ning TsÜS § 146 lg 4 ei kuulu kohaldamisele.

Osaniku ostueesõigust käsitleti asjas nr 2-12-3964. Kostjale kuulus 34,74 % osahinguga osakapitalist ning kostja abikaasale 34,58 %. Ostja ostis kostja ja kostja abikaasa osad sooviga omandada osahingus enamusosalus. Hageja, kellele kuulus 15,26 % osakapitalist, soovis teostada ostueesõigust üksnes kostja osa suhtes. Ringkonnakohus leidis, et kuna osad on väärtuslikud just koos müümisel, sest võimaldavad omandada enamusosaluse, siis ei saa kostja teostada ostueesõigust ainult kostja osa suhtes. Seejuures tugines ringkonnakohus Riigikohtu otsusele tsiviilasjas nr 3-2-1-121-09, kus Riigikohus leidis, et kui ostueesõigust omav isik ei ole võimeline täitma lepingust tulenevat põhikohustust, ei ole ostueesõiguse teostamine lubatav, kuna ostueesõiguse teostamise olemusega ei ole kooskõlas see, et eseme võõrandaja jääks olulisel määral ilma sellest, mille ta võõrandamislepingu kohaselt saaks eseme eest, mille suhtes kehtib ostueesõigus. VÕS § 247 teise lause kohaselt võib müüja nõuda, et ostueesõigust omav isik ostaks ka teised asjad, mida ei saa müüja jaoks kahjuliku tagajärjeta eraldada asjast, mille suhtes kehtib ostueesõigus. Ringkonnakohtu hinnangul on VÕS § 247 kohaldatav ka õiguste kui esemete müügi korral.⁶⁸

9. Intellektuaalse omandi kaitse

Sarnaselt varasematele aastatele on vaidlused ka sel aastal puudutanud peamiselt **kaubamärgi õiguskaitset** välistavaid asjaolusid. Kaubamärgiseaduse (KaMS) § 10 lg 1 p 2 kohaselt ei saa õiguskaitset kaubamärk, mis on identne või sarnane varasema kaubamärgiga, mis on saanud õiguskaitse identsete või samaliigiliste kaupade või teenuste tähistamiseks, kui on tõenäoline kaubamärkide äravahetamine tarbija poolt, sealhulgas kaubamärgi assotsieerumine varasema kaubamärgiga. Asjas nr 2-11-8367 nõustus ringkonnakohus maakohtuga, et kaubamärkide assotsieerumine ei ole alternatiiv äravahetamiseni sarnasusele, vaid täpsustab äravahetamiseni sarnasuse astet. Kaubamärgi assotsieerumine varasema kaubamärgiga on üks tunnus, mille tõttu kaubamärkide äravahetamine tarbija poolt võib olla tõenäoline.⁶⁹

KaMS § 10 lg 1 p 3 sätestab, et õiguskaitset ei saa kaubamärk, mis on identne või sarnane varasema registreeritud või registreerimiseks esitatud kaubamärgi või valdavale enamusele Eesti elanikkonnast tuntud kaubamärgiga, millel on õiguskaitse teist liiki kaupade või teenuste tähistamiseks, kui hilisema kaubamärgiga võidakse ebaausalt ära kasutada või kahjustada varasema kaubamärgi mainet või eristusvõimet, mis oli omandatud hilisema kaubamärgi registreerimise taotluse esitamise kuupäevaks või prioriteedikoopäevaks. Nimetatud sätte kohaldamise eelduseks ei ole tingimata varasema kaubamärgi tuntus, piisab sellest, kui kaubamärk on eelnevalt registreeritud või registreerimiseks esitatud. Vaja on tuvastada, kas hilisema kaubamärgiga võidakse ebaausalt ära kasutada või kahjustada varasema kaubamärgi mainet või eristumisvõimet. Maine ja eristusvõime seonduvad eelkõige sellega, kui intensiivselt kaubamärki on kasutatud. KaMS § 10 lg 1 p 3 ei eelda, et hilisema kaubamärgiga oleks juba varasema kaubamärgi mainet või eristusvõimet kahjustatud. Piisav on see, kui on ette arvata, et hilisema kaubamärgi kasutamine võib tulevikus kahju tekitada. Hageja

⁶⁸ TlnRnKo 12.11.2012 nr 2-12-3964 (Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse 18.02.2013 määrusega menetlusse võtmata).

⁶⁹ TlnRnKo 23.02.2012 nr 2-12-4639 (jõustunud).

varasema kaubamärgi omanikuna peab siiski tõendama, et eksisteerib kahju tekkimise võimalus tulevikus (EKo 27.11.2008, C-252/07).⁷⁰

10. Tsiviilkohtumenetlus

Nii nagu varasematel aastatelgi oli ka sel aastal **eelmenetluse puudulik läbiviimine** sage maakohtu otsuste tühistamise põhjus. Seejuures viitavad ringkonnakohtud TsMS § 392 lõikele 1 ja toovad välja, et kohus peab välja selgitama hageja nõuded ja menetlusosaliste seisukohad nende nõuete osas, menetlusosaliste faktilised ja õiguslikud väited esitatud nõuete ja väidete kohta ning tõendid, mida menetlusosalised esitavad. Tüüpilise näitena võib tuua asja nr 2-11-14066, kus ringkonnakohus märkis veel, et juhul kui pooled ei esita kõiki asja lahendamiseks vajalikke asjaolusid ja tõendeid nende kohta, lasub kohtul vastav selgitamiskohustus. TsMS § 436 lg 7, § 438 lg 1, § 351, § 400 lg 5 ja § 401 lg 1 sätestavad hagimenetluses kohtule aktiivse **selgitamiskohustuse** nii kohaldatava materiaaõiguse kui ka faktiliste asjaolude ja tõendite osas. Kohus peab pooltele selgitama ja nendega arutama vaidlusaluseid asjaolusid ja suhteid nii faktilisest kui ka õiguslikust küljest. Ringkonnakohus asus seisukohale, et maakohus rikkus selgitamiskohustust, samuti ei olnud maakohus ringkonnakohtu hinnangul selgitanud välja asja lahendamisel tähtsust omavaid asjaolusid.⁷¹ Asjas nr 2-11-40297 viitas ringkonnakohus Riigikohtu otsusele tsiviilasjas nr 3-2-1-8-12, kus Riigikohus oli leidnud, et eelkõige nendel juhtudel, kui maakohus on olulisel määral rikkunud eelmenetluses selgitamiskohustust, on põhjendatud asja saatmine maakohtule uueks läbivaatamiseks eelmenetluse staadiumist. Ringkonnakohus leidis, et maakohus rikkus oluliselt kvalifitseerimis- ja selgitamiskohustust, mistõttu on pooltevaheline vaidlus jäänud sisuliselt lahendamata ja asi tuleb saata maakohtule uueks läbivaatamiseks.⁷²

Ringkonnakohtud on maakohtu otsuseid tühistanud ja maakohtule uueks läbivaatamiseks saatnud näiteks ka põhjusel, et maakohus on teinud **õigeksvõtul põhineva otsuse**, kui asja materjalidest hagi õigeksvõttu tegelikult ei nähtu. Asjas nr 2-11-15519 leidis ringkonnakohus, et kostja ei ole hagi õigeks võtnud, ning tõi välja, et kui menetlusosalise avaldus ei ole üheselt mõistetav, tuleb isiku tahe välja selgitanud. Ringkonnakohus viitas Riigikohtu 21.04.2009 otsusele tsiviilasjas nr 3-2-1-35-09, kus Riigikohus leidis, et hagi õigeksvõtt peab olema selgesõnaline. Vastuolulise avalduse puhul tuleb välja selgitada kostja tegelik tahe.⁷³

Paljud vaidlused puudutasid **menetluskulude jaotust** ning eelkõige menetluskulude jaotust hagi osalise rahuldamise korral. Näiteks asjas nr 2-11-19715 oli maakohus jätnud menetluskulud poolte endi kanda, mille apellant vaidlustas. Ringkonnakohus leidis, et maakohus rahuldab täielikult põhinõude, kuidas osaliselt viivisenõude. Ringkonnakohtu arvates lähtus maakohus õigesti TsMS § 163 lõikest 1, kuid arvestada tuleb ka Riigikohtu seisukohaga asjas nr 3-2-1-109-08, kus Riigikohus selgitas, et hagi osalise rahuldamise korral ei saa kohus võimalust jätta menetluskulud kummagi poole enda kanda kohaldada suvaliselt. Seega, valides TsMS § 163 lg-s 1 antud võimaluste vahel, tuleb muu hulgas arvestada ka hagi rahuldamata jäetud ja rahuldatud osa proportsioone.⁷⁴ Asjas nr 2-10-51398 oli maakohus

⁷⁰ TlnRnKo 26.10.2012 nr 2-11-20867 (Riigikohus jättis asjas esitatud kassatsioonkaebuse 13.02.2013 määrusega menetlusse võtmata).

⁷¹ TlnRnKo 20.06.2012 nr 2-11-14066 (jõustunud).

⁷² TrtRnKo 19.10.2012 nr 2-11-40297 (jõustunud).

⁷³ TlnRnKo 30.08.2012 nr 2-11-15519 (jõustunud). vt veel TlnRnKo 06.01.2012 nr 2-11-12120 (jõustunud), TlnRnKo 28.08.2012 nr 2-11-40408 (jõustunud).

⁷⁴ TlnRnKo 21.05.2012 nr 2-11-19715 (jõustunud).

seadnud väljamõistmisele kuuluvale viivisele piirmäära – mitte rohkem kui oli rahuldatud põhinõude suurus. Ringkonnakohus asus seisukohale, et üldjuhul ei ole sellises ulatuses hagi rahuldamine käsitletav hagi osalise rahuldamisena ja seega ei kuulu kohaldamisele TsMS § 163 lg 1. Juhul, kui kohus hagi rahuldab, kuid piirab lõppsumma määramisega tulevikus väljamõistmisele kuuluvate viiviste suurst, on võimalik TsMS § 163 lg-t 1 kohaldada üksnes eeldusel, et selliseks otsustuseks on eriline põhjus. Antud asjas leidis ringkonnakohus, et maakohus rahuldab hagi täies ulatuses ja seetõttu tuleb hageja menetluskulud jätta TsMS § 162 lg 1 alusel kostja kanda.⁷⁵

Asjas nr 2-09-12321 käsitleti **apellatsioonkaebustelt, milles vaidlustatakse üksnes menetluskulude osa, tasumisele kuuluvat riigilõivu**. Nimetatud asjas väitis vastustaja muu hulgas, et ringkonnakohus oleks TsMS § 637 lg 1 p 3 alusel pidanud keelduma appellatsioonkaebuse menetlusse võtmisest, kuna appellant ei tasunud riigilõivu seaduses sätestatud korras. Vastustaja leidis, et kuna vaidlustati menetluskulusid kogusummas ca 7700 eurot, siis oleks tulnud selle summa pealt tasuda riigilõivu ca 800 eurot. Ringkonnakohus luges appellatsioonkaebused, kus on vaidlustatud ainult menetluskulude osa, mittevartalistsiks nõueteks TsMS § 132 mõttes ja määras kooskõlas lõikega 2 nendes appellatsioonkaebustes hagi hinna erinevalt lõikes 1 sätestatust. Ringkonnakohus asus seisukohale, et võttes arvesse menetluskulude vaidluse eripära võrreldes haginõude üle toimuva vaidlusega, on kohane tasuda riigilõiv, mis vastab määruskaebuselt tasumisele kuuluvale riigilõivule (25, 56 eurot).⁷⁶

Läbivaadatud kohtuotsuste pinnalt võib täheldada, et menetlusosalised jätaavad sageli tähelepanuta **TsMS § 333 lõiked 2 ja 3**, mille kohaselt kui menetlusosaline ei esita vastuväidet hiljemalt kohtuistungil lõpus, kus rikkumine toimus, või rikkumisele järgnenud esimeses kohtule esitatud menetluskuludokumentis, olgugi et menetlusosaline teadis või pidi viga teadma, ei saa ta vastuväidet hiljem esitada ega või tugineda veale kohtu tegevuses ka kohtulahendi peale edasi kaevates. Asjas nr 2-08-7428 on ringkonnakohus TsMS § 333 lõike 2 kohta märkinud, et kohtuistungil toimunud rikkumise osas tuleb esitada vastuväide samal kohtuistungil ja vastuväite esitamine esimeses kohtule adresseeritavas menetluskuludokumentis saab kõne alla tulla nende rikkumiste osas, mis toimuvad väljaspool kohtuistungit. Kohtu tegevuse peale vastuväite esitamise mõtteks on see, et kohus saaks rikkumise kõrvaldada, st vastuväite esitamine teenib kiire ja efektiivse menetluse eesmärki. Vastuväite esitamise tähtaeg ei tohi seega sõltuda menetlusosalise suvast.⁷⁷

11. Täitemenetlus

Palju oli esitatud **sundtäitmise lubamatuks tunnistamise** hagisid. Nimetatud vaidluste puhul oli käsitletavate probleemide ring varieeruv. Näiteks vaieldi selle üle, kas kohaldada tuleb täitemenetluse seadustiku (TMS) § 221 lõiget 3 enne 5. aprilli 2011 kehtivas redaktsioonis või pärast nimetatud kuupäeva kehtivas redaktsioonis. Varasema redaktsiooni kohaselt võis sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitada täitemenetluse lõpuni, kuid mitte hiljem kui 30 päeva pärast täitmisteate kättetoimetamist. Nimetatud 30-päevane hagi esitamise tähtaeg on nõude aegumistähtaeg. Alates 5. aprillist 2011 kehtiva TMS § 221 lg 3 kohaselt võib sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitada täitemenetluse lõpuni. See on aga

⁷⁵ TrtRnKo 30.08.2012 nr 2-10-51398 (jõustunud).

⁷⁶ TrtRnKo 22.03.2012 nr 2-09-12321, p 6 (jõustunud).

⁷⁷ TlnRnKo 08.06.2012 nr 2-08-7428, p 23 (Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse 05.11.2012 määrusega menetlusse võtmata).

õigust lõpetav tähtaeg. Tuginedes Riigikohtu vastavale seisukohale⁷⁸, leidis ringkonnakohus, et kohaldub alates 5. aprillist 2011 kehtiv redaktsioon ning maakohus on õigesti leidnud, et lahendi tegemise ajal ei olnud enam õigusnormi, mis andnuks kohtule aluse kohaldada aegumist.⁷⁹

Vaieldud on ka selle üle, kas sundtäitmine on lubamatu, kuna kostja (sissenõudja) on VÕS § 119 järgi vastuvõtuviivituses. Kohus tuvastas kostja vastuvõtuviivituse ning leidis, et sel põhjusel on võimalik sundtäitmine lubamatuks tunnistada. Sel juhul ei tunnistata sundtäitmist mitte tervikuna lubamatuks, vaid võimalik on teha otsus, millega tunnistatakse sundtäitmine lubamatuks ajutiselt, st kuni sissenõudja kui võlausaldaja vastuvõtuviivitus on lõppenud.⁸⁰

Asjas nr 2-10-55451 käsitles ringkonnakohus küsimust, kas pankrotivõlausaldaja saab esitada hagi pankrotimenetluses toimunud **enampakkumise kehtetuks tunnistamiseks**. TMS § 223 lg 1 kohaselt võib hagi enampakkumise kehtetuks tunnistamiseks esitada täitemenetluse osaline. Täitemenetluse osaliseks on ka sissenõudja. Enampakkumise kehtetuks tunnistamise hagi kohta ei ole PankrS-s erisusi sätestatud ja seega tuleb kohaldada vastavalt TMS § 223 lõikes 1 sätestatud, tõlgendades PankrS vastavaid sätteid, hindamaks, keda saab pidada sissenõudjaks pankrotimenetluses. Ringkonnakohus leidis, et kuigi pankrotivõlausaldajal on nõue võlgniku vastu, siis arvestades nõuete tunnustamise ja rahuldamise korda, ei saa pankrotivõlausaldajatest igauht pidada sissenõudjaks TMS tähenduses. Ühelegi pankrotivõlausaldajale eraldivõetuna ei tulene enampakkumise kehtetuks tunnistamisest TMS § 223 lg-s 2, § 98 lg-tes 2 ja 4 või TMS muudes normides sätestatud tagajärgi ja seega ei ole neist igal üksikul õigust hageda pankrotimenetluses toimunud enampakkumise kehtetuks tunnistamist.⁸¹

Seoses **võlgniku vara tagasivõitmisega** on ringkonnakohtud maakohtutele ette heitnud tagasivõitmise eelduste kontrolli järjekorra järgimata jätmist. Esmalt tuleb kontrollida TMS § 187 lg-tes 1 ja 2 sätestatud eelduste olemasolu, kuid maakohtud ei ole alati alustanud sellega, et on tuvastanud, kas sissenõudjate huvimid on üldse kahjustatud (TMS § 187 lg 1). Alles seejärel, kui on kindlaks tehtud, et sissenõudjate huvimid on kahjustatud, saab kohus kontrollida TMS §-des 189 ja 188 toodud eelduseid⁸² või TMS §-s 190 sätestatud eelduseid.⁸³

12. Pankrotimenetlus

Nii nagu täitemenetlusegi puhul võlgniku vara tagasivõitmise korral on ka pankrotimenetluses ringkonnakohtud toonud välja selle, et **tuleb järgida tagasivõitmise eelduste kontrolli järjekorda**. Seda eelkõige võlausaldajate huvide kahjustamise kontekstis, mis on üldiselt olnud paljude vaidluste objektiks, s. o vaieldud on selle üle, kas võlausaldajate huvimid on kahjustatud või mitte. Näiteks asjas nr 2-10-3071 leidis ringkonnakohus, et esmalt tuleb kontrollida PankrS §-s 109 sätestatud eelduste olemasolu (antud juhul võlausaldajate huvide kahjustamist) ja alles siis, kui nende eelduste olemasolu on tuvastatud, saab kontrollida tehingu tagasivõitmise eelduste olemasolu PankrS § 113 järgi. Võlausaldajate huvimid on

⁷⁸ RKTko 29.05.2012 nr 3-2-1-75-12, p-d 12 ja 13.

⁷⁹ TrtRnKo 01.10.2012 nr 2-11-38799, p 7 (jõustunud).

⁸⁰ TlnRnKo 05.06.2012 nr 2-10-65924 (jõustunud).

⁸¹ TlnRnKo 23.04.2012 nr 2-10-55451 (jõustunud).

⁸² TrtRnKo 07.03.2012 nr 2-10-23170, p 12 (jõustunud).

⁸³ TrtRnKo 18.06.2012 nr 2-10-37416, p 9 (Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse 21.12.2012 määrusega menetlusse võtmata).

kahjustatud ka siis, kui kas või ühe võlausaldaja huvid on kahjustatud ning seda sõltumata tema nõude rahuldamisjärgust.⁸⁴ Asjas nr 2-10-59685 oli ringkonnakohtu arvates maakohus ekslikult leidnud, et võlausaldajate huvide kahjustamist tuleb kontrollida alles PankrS § 110 lg 1 p 2 kohaldamise eeldusena. Nimetatud sätte kohaldamise eeldusena kontrollitakse hoopis seda, kas teine pool teadis, et tehinguga kahjustatakse võlausaldajate huve. PankrS § 109 lg 1 tähenduses võib võlausaldajate huvide kahjustamisega olla tegemist siis, kui võlgnik müüb talle kuuluva kinnisasja alla turuhinna.⁸⁵

Teiseks on ringkonnakohtud korduvalt juhtinud tähelepanu sellele, et PankrS § 35 lg 1 p-st 2 ja § 54¹ lg-st 1 tulenevalt **osaleb haldur oma ülesannetest tulenevalt poolena võlgniku asemel kohtus** pankrotivaraga seotud vaidlustes. Näiteks asjas nr 2-03-369 leidis ringkonnakohus, et maakohus oleks saanud asjas esitatud andmete alusel lugeda hagejaks pankrotihalduri, vaatamata sellele, et hageja ise vastavat taotlust kohtule ei esitanud. Ringkonnakohus luges ise mainitud asjas hagejaks pankrotihalduri.⁸⁶

Järgnevalt veel mõned näited antud vallas esinenud vaidlustest.

- PankrS § 103 lg-st 4 tuleneb, et nõuete kaitsmise koosolekul loetakse kaitsmiseta tunnustatuks nõue, mis on kohtu või vahekohtu jõustunud lahendiga rahuldatud. Kui tegemist on välisriigi kohtuotsusega, siis kas peab olema eelnevalt läbi viidud TsMS §-des 620 jj sätestatud menetlus? Ringkonnakohus leidis, et kuna pankrotiseadus seda ette ei näe, siis ei pea välisriigi jõustunud kohtuotsusel tugineva nõude puhul läbima kohtulahendi täidetavaks tunnustamise või tunnustamise menetlust.⁸⁷
- PankrS § 33 lg 2 teine lause sätestab, et pankrotiteates tuleb märkida nõude tähtaegselt esitamata jätmise tagajärjed. Kui seda pole tehtud, siis kas see võiks olla PankrS § 102 lg 1 mõttes mõjuvaks põhjuseks nõude esitamise tähtaja ennistamiseks? Ringkonnakohus asus seisukohale, et tagajärgede märkimata jätmine ei takistanud hagejat nõuet õigeaegselt esitamast. Pankrotiteates oli märgitud koos viitega vastavale pankrotiseaduse sättele nõuete esitamise tähtaeg. Ka ei saanud hageja eeldada, et nõude tähtaegselt esitamata jätmine ei mõjuta kuidagi nõude maksmapanekut pankrotimenetluses.⁸⁸
- PankrS § 42 kohaselt loetakse pankroti väljakuulutamise ja võlgniku võlausaldajate kõigi nõuete täitmise tähtpäev saabunuks, kui seadusest ei tulene teisiti. Kas solidaarvõlgnike osas tuleneb seadusest teisiti? Asjas nr 2-11-59475 märkis ringkonnakohus, et PankrS § 42 kehtib ka pankrotistunud solidaarvõlgniku osas ning VÕS § 65 lg 2 ei välista PankrS § 42 kohaldamist, sest see ei too endaga kaasa võlausaldaja nõude mitmekordset täitmist. PankrS § 96 sätestab, et kui võlgnik vastutab võlausaldaja ees solidaarselt teise isikuga, võib võlausaldaja esitada võlgniku vastu nõude kas tervikuna või osaliselt. Kui solidaarvõlgnik on osa võlast tasunud, arvatakse see osa nõudest maha. VÕS § 68 lg-tes 1 ja 3, PankrS §-dest 42 ja 96 tulenevalt on võimalik olukord, kus pankrotistunud solidaarvõlgniku suhtes on laenulepingust tulenevad nõuded muutunud tervikuna sissenõutavaks, kuid teise solidaarvõlgniku osas mitte. Teine solidaarvõlgnik jätkab maksete tegemist laenulepingus ja maksegraafikus sätestatud korras.⁸⁹

⁸⁴ TrtRnKo 26.03.2012 nr 2-10-3071, p-d 9 ja 12 (Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse 21.06.2012 määrusega menetlusse võtmata).

⁸⁵ TrtRnKo 22.10.2012 nr 2-10-59685, p 11 (jõustunud).

⁸⁶ TrtRnKo 28.03.2012 nr 2-03-369, p 7 (Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse 03.09.2012 määrusega menetlusse võtmata).

⁸⁷ TlnRnKo 21.12.2012 nr 2-11-30128 (jõustunud).

⁸⁸ TrtRnKo 21.05.2012 nr 2-11-39376, p 8 (Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse 05.09.2012 määrusega menetlusse võtmata).

⁸⁹ TlnRnKo 06.11.2012 nr 2-11-59475, p-d 26 ja 27 (Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse 04.02.2012 määrusega menetlusse võtmata).

Kokkuvõte

Tsiviilõiguse üldosa

Paljud lahendid puudutasid heade kommentega vastuolus oleva tehingu tühisust. Muu hulgas leiti, et pankrotiseaduse sätete alusel tagasivõitmise korras kehtetuks tunnistatavad tehingud ei ole tühised TsÜS § 86 lg 1 alusel. Seejuures tugineti Riigikohtu otsusele tsiviilasjas nr 3-2-1-80-05. Läbivaks teemaks oli ka aegumine. Näiteks oli üheks küsimuseks see, kas tervise kahjustamisest tuleneva nõude aegumise suhtes tuleks kohaldada TsÜS § 153 või § 154. Asjas nr 2-11-56220 olid maa- ja ringkonnakohus selles osas erimeelt.

Võlaõigus

Käendust puudutavates asjades vaieldi sageli selle üle, kas tegemist on tarbijakäendusega või mitte. Kuna käenduslepingud olid tihti sõlmitud enne 5. aprilli 2011, mil jõustus VÕS § 143 lg 1 muudatus, siis kontrollisid kohtud, kas käendaja tegutses käenduslepingut sõlmides tarbijana või mitte. Probleeme esines VÕS §-ga 150 – kui sama kohustust käendas mitu isikut. Näiteks asjas nr 2-10-36375 asus ringkonnakohus seisukohale, et kui kaaskäendajad ei käenda mitte sama kohustust, vaid sama kohustuse erinevate osade täitmist, siis ei ole käendajad selles ulatuses solidaarselt vastutavad kaaskäendajad.

Töövõtulepingute puhul käsitleti sageli töö lepingutingimustele mittevastavusest teatamata jätmise tagajärgi ning töö vastuvõtmist, mis on oluline tõendamiskoormise jaotuse seisukohalt. Mõnes asjas puudutas vaidlus töövõtjale makstava tasu vähendamist. Mitmed vaidlused olid tekkinud üürilepingute pinnalt. Käesolevas ülevaates on toodud näitena tsiviilasi nr 2-11-15383, kus ringkonnakohus käsitles põhjalikult seda, kas kõik endise üürileandja õigused ja kohustused lähevad üle uuele üürileandjale (VÕS § 291 lg 1). Ringkonnakohus asus seisukohale, et kõik kohustused ei saa üle minna.

Lepinguväliseid võlasuhteid puudutavatest vaidlustest võib välja tuua käibekohustuse rikkumise kaasused. Eriti põhjalikult on seda teemat käsitletud asjas nr 2-10-55812, kus ringkonnakohus toob välja käibekohustuse rikkumise kaasuse lahendamise meetodika ja tõendamiskoormise jaotuse.

Elamuõigus

Tüüpilised vaidlused olid seotud korteriühistu liikmelt nõutavate majandamiskuludega. Näiteks tekkisid vaidlused juhul, kui korteriühistu nõudis majandamiskulusid mitte arvestatuna eluruumi üldpinna ühe ruutmeetri kohta, nagu seaduses sätestatud, vaid mingi muu arvestuse järgi. Siinjuures tuginesid ringkonnakohtud ka Riigikohtu otsusele tsiviilasjas nr 3-2-1-28-11.

Korteriühistu üldkoosoleku otsuseid vaidlustati nii mitmeski asjas põhjusel, et üldkoosolekul otsustati küsimusi, mida üldkoosoleku päevakorda polnud märgitud. Näiteks leidsid ringkonnakohtud, et majandustegevuse aastakava arutelu juurde kuulub ka haldus- ja remondifondi makse suurus ning seega pole viimase muutmist vaja eraldi päevakorrapunktina märkida.

Tööõigus

Üheks probleemiks oli töösuhte lõppemise aja määramine ülesütlemise tühisuse korral – kas selleks on aeg, mil tööandja töölepingu üles ütles, või aeg, mil tööleping oleks lõppenud etteteatamistähtaja möödumisel. Kohtute arusaamad on selles küsimuses olnud erinevad. Vaidlusi on tekitanud ka küsimus, kas töölepingu ülesütlemise tühisuse korral saab välja

mõista hüvitist TLS § 100 lg 5 alusel. Läbivaadatud lahendite põhjal tundub, et üldjuhul leiavad ringkonnakohtud, et nimetatud sätte ei kohaldu, kuid on ette tulnud ka seda, et ringkonnakohus mõistab välja hüvitise lisaks ka TLS § 100 lg 5 alusel. Lisaks käsitleti mitmes otsuses töölepingu ülesütlemist TLS § 88 lg 1 p 5 alusel (töötaja vargus, pettus või muu tegu, millega ta põhjustas tööandja usalduse kaotuse enda vastu).

Asjaõigus

Kaasomandi lõpetamise vaidlustes on problemaatiline olnud kaasomandis oleva asja jagamine kaasomanike vahel reaalosades. Näiteks leidis ringkonnakohus asjas nr 2-08-21480, et korteriomandi reaalosa jagamine kaheks on võimalik, kui uute reaalosade majanduslik funktsioneerimine ei sõltu teisest reaalosast. Vaadeldaval perioodil tegid ringkonnakohtud mõned otsused ka üle naaberkinnisasja piiri ulatuvate ehitiste kohta, eelkõige vaieldi väljamõistetava hüvitise suuruse üle, ning ühes otsuses käsitleti vallasasjade ühendamist.

Perekonnaõigus

Põhiliselt puudutavad perekonnaõiguse alased vaidlused alaealise lapsele väljamõistetava elatise suurust. Olukorras, kus laps soovib seaduses sätestatud miinimummäärast suuremat elatist, on ringkonnakohtud tihti toonud esile, et hagejal tuleb põhjendada ja tõendada, et miinimumsuurus ei ole lapse põhjendatud vajaduste rahuldamiseks piisav. Probleeme tekitasid juhtumid, kus lapse ema ja isa olid sõlminud lapsele elatise maksmiseks kokkuleppe ning elatise suurust sooviti muuta. Selliseid asju lahendasid kohtud erinevalt. Ühisvara jagamise asjade puhul oli problemaatiline küsimus, kas ühisvara jagamisele tuleb kohaldada praegu kehtivat perekonnaseadust või enne 1. juulit 2010 kehtinud perekonnaseadust.

Pärimisõigus

Pärimisõigusealaseid otsuseid oli vähe. Näiteks oli vaidluse all koduse testamendi tühisus ning pärandi vastuvõtmine pärandvara või selle osa valdama, kasutama või käsutama asumisega.

Juriidilised isikud ja ühinguõigus

Maa- ja ringkonnakohtud said sageli erinevalt aru sellest, millal lugeda, et juhatuse liige on hoolsuskohustust rikkunud. Probleeme tekitas ka rikkumise tõendamine. Kerkis üles küsimus, kas juhatuse liikme vastu esitatavale nõudele kohaldub TsÜS § 146 lõikes 4 sätestatud kümneaastane aegumistähtaeg. Asjades 2-11-4300 ja 2-11-45710 jaatas ringkonnakohus nimetatud sätte kohaldumist, kuid Riigikohus asus asjas nr 3-2-1-191-12 seisukohale, et kohaldub üksnes äriseadustikus sätestatud viieaastane aegumistähtaeg.

Intellektuaalse omandi kaitse

Vaidlused puudutasid peamiselt kaubamärgi õiguskaitset välistavaid asjaolusid. Näiteks hinnati, kas kaubamärk on sarnane varasema kaubamärgiga, kas hilisema kaubamärgiga võidakse ära kasutada või kahjustada varasema kaubamärgi mainet.

Tsiviilkohtumenetlus

Ringkonnakohtud tühistasid sageli maakohtu otsuseid põhjusel, et eelmenetlus oli puudulikult läbi viidud. Muu hulgas on ringkonnakohtud toonud välja, et maakohtud on jätnud välja selgitamata asja lahendamisel tähtsust omavad asjaolud ning rikkunud selgitamiskohustust. Ringkonnakohtud on maakohtu otsuseid tühistanud ja maakohtule uueks läbivaatamiseks saatnud näiteks põhjusel, et maakohus tegi õigeksvõtul põhineva otsuse, kuid õigeksvõttu ringkonnakohtu hinnangul ei toimunud.

Täitemenetlus

Palju oli esitatud sundtäitmise lubamatuks tunnistamise ja enampakkumise kehtetuks tunnistamise hagnosisid. Mis puudutab võlgniku vara tagasivõitmist, siis sage probleem oli see, et maakohitud ei järginud alati tagasivõitmise eelduste kontrolli järjekorda.

Pankrotimenetlus

Ringkonnakohtud toonitasid ka siin, et tuleb järgida tagasivõitmise eelduste kontrolli järjekorda. Palju vaieldi selle üle, kas võlausaldajate huvisid on kahjustatud või mitte. Tihti tuligi ette seda, et maakohus oleks pidanud alustama võlausaldajate huvide kahjustamise kontrollimisest, kuid ei teinud seda.